CONVORBIRI

ECONOMICE

DE

ION GHICA.

VOLUMUL III.

BUCUREȘCI
EDITURA LIBRĂRIEĬ SOCECŬ & COMPANIA
7. — CALEA VICTORIEĬ, — 7
1884.

www.dacoromanica.ro

I.

PRODUCȚIUNEA,

CONSUMAȚIUNEA

ȘI

SCHIMBUL.

www.dacoromanica.ro

I.

Pe câți Temistocli gloria lui Milțiad nu i-a oprit din somn! Costache nu era nici bătăios la fire, nici limbut la gură ca să aspire a juca un rol politic, dar avea stomac bun și cerul gurii subțire; era om cu gust..... la mâncare; acésta cu atât mai mult cu cât cinci-spre-dece ani, cât fusese pe la curți boerești, de și nu se culcase tot-d'auna cu mațele chiorăind, grație tingirii de calabalîc; dar dusese jindul iacniilor și prăjiturilor care-i trecea pe sub nas când le rădica de la masă ca să le ducă la Madama Nemțóica care îmbrăca pe coconița, sau la doica Unguróica care dădăcia pe coconașu Bibi, guri cari nu lăsau nimic pe fundul farfuriei pentru bietele slugi indigene.

Ilie Bulgaru, un amic al lui Costache, cu care fusese la un stăpân în mai multe rînduri, desgustatu în sfîrșit de slugărit, deschisese tarabă la Filaret, în locul unde era

www.dacoromanica.ro

odinióră frumósa fântână maurésca pe care nemuritorul Godillot a rădicat'o pétră cu pétră și a dus'o la dînsul acasă. Acel Ilie cu o *sermaia* de ḑece galbêni, tot prefăcêndu-i când în cârnați trandafir cu must, când în chiabap și caltaboși, în bucătăria din piața mică de la Amza, î' îmulțise așa de bine în cât începuse a mirosi pe la Secția a treia, dór d'o dibui vre-o moșióră chilipir.

Iată gloria care nu lăsa pe bietul Costache să dórmă!

Om cu imaginațiune vie, el îșĭ ḑicea adesea :

«Unchiu-meŭ Niculcea din Mântulésa e văduv, copiĭ nu «are, nicĭ nepoțĭ alțiĭ decât pe mine. Să ḑicem o întâm«plare, o dambla, feresce Dómne, că prea s'a îngrășat «de nu i se maĭ vede gâtul. Nu e așa că mi-ar rĕmâné «mie acea miișóră de galbeni pe care o tot învêrtesce «cu polițe? Așĭ face și eŭ ca Ilie, ba așĭ face ceva maĭ «bine : că nu m'așĭ duce să încep tocmaĭ de la barieră, «nicĭ n'așĭ alege tocmaĭ Bucurescii, unde sunt miĭ și sute «de birturĭ, de grădinĭ și de cornării și unde concurența «a devenit prea mare, ci m'așĭ așeza într'un oraș de «provincie, în vre-un port cum e Brăila saŭ Galațiĭ, unde «lumea n'a vĕḑut încă ce va să ḑică un adevĕrat *birț* «*restaurant;* m'așĭ așeza tocmaĭ în centru, în piața cea «maĭ nobilă : dejunurĭ, prânzurĭ și supeurĭ.»

O minune! într'o diminéță, pe când sorbia din caféua cu lapte a boerului, ca să vaḑa dacă era potrivită, iată că intră repede un băiat ḑicêndu-i :

— Aĭ nea Costache, că móre jupân Niculcea!

Costache lasă ibricul și cratița pe séma rândașului, și alérgă într'un suflet la Mântuleasa. Când colo ce să vaḑă? Nenorocita întîmplare la care tot visase se rea-

www.dacoromanica.ro

lisa : Unchiu-so sta lungit pe scânduri cu ochii sticliți în tavan; trei lanțete ale lui kir Stefan bărbieru nu scosese nici o picătură de sânge. Apoplexia fusese fulgerătóre. A dóua ḑi o căruță cu coviltir din Herasca ducea rămășițele repausatului la Căldărușani, după cum lăsase cu limbă de mórte.

Costache, pus de tribunal în posesiune pe tóte polițile găsite în chimirul mortului, le realisa una după alta la scadențe, totŭ în galbeni kesaro-crăescĭ ferecați cu zîmți și drepți la cumpănă; și peste trei luni era instalat la Brăila în strada Kisiloff sub casele lui kir Leonida Spandoni din Samotraca.

Ca om de gust ce era Costache voia ca birtul sĕŭ să fie vestit, să-i fie bucătăria bucătărie și cămara plină.

Jupânésa Stanca Moldovénca, care fusese ḑece ani chelarésă la vestitul hatmanul Măsea din Dorohoiŭ, fu îndată orânduită camărășiță, dându-i-se deplină putere peste găini, rațe, curcĭ, gâsce, porcĭ și purcei, cu drept de viață și de mórte asupră-le, lăsând pe sĕma lui Grigore bucătaru, fiul vestitului Balaur Acci Baș lui Ioniță Sturza Vodă, numaĭ coșnița, adică carnea de măcelar și zarzavaturile.

Cu o asemenea organisațiune, Costache, care acum nu mai era Costache, ci domnul Costantin Dobrotinescu, scóte o mie de galbeni din ladă și-i bagă în chirie de prăvălie, cumpărătorĭ de tacâmurĭ, farfurii, pahare, păhărușe, tingirĭ și tigăĭ; umple curtea de din dos cu fel de fel de pasărĭ și de râmătorĭ.

Jupânésa Stanca, după ce îngrașă bine nevinovatele dobitóce cu fel de fel de bóbe și de nucĭ, intră cu cu-

www.dacoromanica.ro

ţitul în mijlocul lor ş'apoi să mai audĭ vaete şi ţipete! Trei ḑile şi trei nopţi urla târgul de protestarile şi de guiţăturile victimelor. I-a fost destul Stancheĭ căte-va ḑile, ca să facă camăra domnului Dobrotinescu un adevĕrat museŭ de gastronomie. Disposiţiunea era ceva artistic:

In întâiul rând, cum intrai pe uşă, figuraŭ un şir de farfurii cu piftii de picióre de porc, de viţel şi de labe de pasĕri, cu usturoiŭ şi fără usturoiŭ; fie-care dintr'aceste răciturĭ avea la spatele sale căte un rît de porc saŭ de purcel, cu urechile ciulite şi cu nările umflate, curăţite şi făcute dobă. In mijlocul cămării se rădica o piramidă mare de pepţi de gâscă destinaţi a fi puşi la fum, ca să se facă pastramă; apoi în tóte părţile festóne de cârnaţi mari şi mititeĭ, înşiraţi unii de alţii şi atârnaţi de tavan şi de pereţi, ca pareau franghiile unei corabii gata de plecare; în fund o baterie de sunci sfidau mândru Yorku şi Westfalia.

Mezelicuri, mâncări şi băuturi de tot felul avea domnul Dobrotinescu, numai un lucru îi lipsia: muşterii. Se plimba de diminéta până séra d'a lungul şi d'a latulŭ, printre tóte aste frumuseţi de lucruri gustose, şi jalea îi era mare, căci le vedea veştejindu-se. In tóte dilele arunca la câni câte cinci şése bucăţi, pe cari nu le mai put a suferi vecinatatea.

Cum să facă, cum să drégă? Se uita în tavan şi în duşumea şi nimic în gând nu-i venea. In zadar chema în ajutor pe Ḑeiţa Inspiraţiunii, că nimeni nu-i respundea; ar fi invocat'o ca Homer şi ca Vergil, pe elinesce

www.dacoromanica.ro

saŭ pe latinesce, dar n'avea norocirea să fie bacalaureat. Nicĭ cea maĭ mică idee nu-ĭ venia.

O idee!

Dar ce este o idee? Idea este fumul care ese din focul frămîntăriĭ creerilor şi pasiunilor, un fel de scântee electrică care luminéză spiritul, precum fulgerul arată nóptea drumul călĕtorului rătăcit. O idee bună, când îţĭ vine, te scapă de necasurĭ, îţĭ dă avere, îţĭ dă glorie, te face nemuritor. Iată un esemplu.

Eram într'o ḑi la amicul meŭ Henric Heine la Paris, când intră servitorul aducêndu-ĭ o scrisóre şi ḑicêndu-ĭ :

— Omul cu scrisórea nu scie franţuzesce şi cere să-ţĭ vorbéscă.

— *Faites entrer !*

Şi intră în casă un Neamţ nalt, uscat şi jigărit. Scrisórea era de la vestitul Nestroe.

«Amice, îĭ scriea acesta, îţĭ recomand pe aducĕtorul, om «de ispravă care móre de fóme, de şi scie să facă cea «maĭ bună pâne. Fă ceva pentru bietul Frantz.»

— Ce pot face pentru dumnia-ta *mein Herr?* îĭ întrébă bunul Heiné; aicea ţi-aĭ găsit să viĭ să-ţĭ găsescĭ traiul? Dar scii dumnia-ta ce este Parisul? Un Capernaum, adevĕrată vale a luĭ Iosafat; miĭ şi miĭ de suflărĭ aştéptă la gura acestuĭ raiŭ; îmbulzéla e atât de mare, în cât maĭ lesne ar fi Cămilei să trécă prin urechile aculuĭ, de cât străinuluĭ să-şĭ găséscă aicĭ un rost. Aĭ noroc că cunosc pe Colonelul Bourlet, directorele manutenţiuniĭ pânilĭ pentru garnisóna Parisuluĭ, să te recomand luĭ. Mĕ tem numaĭ de gelosia lucrătorilor Francesĭ, că nu le place

www.dacoromanica.ro

să vadă străinî în atelierele lor. Pustia de luptă pentru esistență!

— Eștî prea bun *Gnädiger Herr*, îî rĕspunde Frantz, și îțî mulțumesc, dar eŭ nu sciŭ să facŭ pâne.

— Cum? Glumețul de Nestroe îmî scrie că eștî brutar.

— Sunt brutar, este adevĕrat, dar nu de pâne soldățéscă; sunt brutar subțire, lucrez numaî făină picluită, flóre de făină: chipfele, caiser-semele, câte o dată și pumpernic pentru cafea cu lapte, ca la noî la Viena.

— Apoî daca e așa, dragul meŭ, maî bine du-te de unde aî venit, și mĕ lasă în pace, că n'am ce-țî face. Pe dracu l'aî căutat să viî la Paris? întórce-te la Viena, acolo tot poțî găsî să te bagî la vre-o cornărie. Dar ia stăi!... Aî ḑis: «*Ca la noî la Viena.*» O idee! Ceva parale aî?

— Am un credit de o mie de francî.

— Puțin, prea puțin, n'ajunge! și începe a borborosi din gură, «dóuĕ miî chiria pe treî lunî înainte; o mie-cincî «sute, cel puțin, instrumente și material: albiŭ, lopeți, «sare, făină etc.; vre-o treî sute omuluî roșu pentru afișe; «peste tot treî miî opt sute de francî»... Țî-ar maî trebui dóuĕ miî optŭ sute de francî.....; ți-î împrumut eŭ, îțî fac și câte-va articole reclame în Constituționalul. *Vorwertz!*

Nu trecuse ḑece ḑile de la acea visită, și în una din cele maî principale strade ale Parisuluî se citea pe o tablă négră cu litere de aur:

BOULANGERIE VIENNOISE

Nemțiî din Paris făceaŭ códă la ușa prăvăliei, ca să a-

www.dacoromanica.ro

puce câte un corn saŭ un semel și Francesiĭ se luaŭ după dînșiĭ ca oile luĭ Păcală.

După cinci anĭ Frantz cel jigărit devenise proprietar pe casele sub carĭ își așezase brutăria, și astă-ḑi este milionar. Nu sciŭ daca o fi plătit vre-odată aceĭ dóuĕ miĭ opt sute de francĭ omuluĭ cu idea saŭ de s'o fi gânditŭ să depue o corónă de recunoscință pe mormîntul nemuritoruluĭ Heine. Independința inimeĭ este așa de comodă și recunoscința așa de apăsătóre!

Dar să ne întórcemŭ la strada Kisiloff din Brăila, unde luĭ bietul Dobrotinescu i se albise ochiĭ tot uitându-se pe feréstră, dór d'o zărĭ vre-un trecător apucând spre ușa birtuluĭ. Stanca ḑicea că era deochiat, și că Schaft, otelierul de peste drum, îĭ făcuse fermece, și-ĭ tot descânta cu cărbune stins și-l stropia diminéța și séra cu apă neîncepută.

Intristarea birtașuluĭ era mare, maĭ ales séra când încheia bilanțul ḑileĭ și vedea că se solda tot-d'auna cu un galben saŭ doĭ deficit.

De și pripășise câți-va mușterii, dar maĭ toți eraŭ gazetarĭ, tinerĭ, carĭ plateaŭ maĭ mult în anunciurĭ și reclame sterpe în ḑiarele lor respective. Veniaŭ regulat la vremea meseĭ maĭ mult ca să-și inspire penele în istoriórele ce le povestia Costache despre cele ce sciea, vĕḑuse și auḑise cât fusese prin casele boerescĭ; — povești carĭ se prefăceaŭ în articole de foc.

Unul dintr'acești obicinuiți, Epaminondas Iscuzaroglu, cam în gluma, cam în serios, ḑice birtașuluĭ într'o ḑi:

www.dacoromanica.ro

— Sciĭ c'aĭ face bine, frate Costache, să maĭ schimbĭ bucatele că ni s'a acrit tot cu borș și cu piftie.

— Póte ca să le schimb numele, rĕspunde birtașul cu lacrămile în ochĭ, nu veḑĭ că m'am spetit. Chesat mare, boerule!

— Sciĭ c'ar avea haz, ḑice Epaminondas, idea nu e rea! Aĭ ḑeŭ s'o facem! Și luând condeiul scrie pe lista de bucate:

«Aicĭ e Gura Raiuluĭ, îțĭ puĭ patrihir de gât, îțĭ armezĭ «pălăria Estudentina cu lingură și furculiță; te așeḑĭ la «desfătătóre și te povățuescĭ după alăturata spovedanie:

«Mila luĭ Dumneḑĕŭ de făină saŭ de mălaiŭ.

«Basma de nas de tocitóre.

«Racĭ albĭ, umpluțĭ.

«Racĭ roșiĭ ferțĭ.

«Calif de Bagdad.

«Inghețată de labe.

«Sĕmânță de vorbă de Drăgășanĭ.

«Gâlceava de la Marghiloman.

«Palavră de Moca etc.

fie-care cu prețurile lor.

— Și acum, Nene Costache, lipesce-o la giamŭ, să se vadă de la uliță.

Din ḑiua aceea birtul s'a umplut de muștĕriĭ de nu maĭ găseaĭ loc: boerĭ, negustorĭ și meseriașĭ alergaŭ din tóte părțile la Gura Raiuluĭ să iea o transparentă, să mănânce roșĭ ferțĭ și albĭ umpluțĭ, să bea sămînță de vorbă și să sórbă palavră.

Din ḑiua cu idea, de când birtul Gura Raiuluĭ s'a făcut vestit, aŭ trecut d'abia ḑece ani și astă-ḑĭ domnul

www.dacoromanica.ro

Constantin Dobrotinescu e alegĕtor și eligibil în colegiul întâiŭ de Ilfov; este om de patru-ḑecĭ de miĭ de francĭ venit, ș'a cumpĕrat case și moșie, s'a retras în viața privată, se resfață pe canapele de mătasă. Își scóte din capete pentru tot timpul cât a postit prin casele boerescĭ; de apă nicĭ nu vrea să audă.

www.dacoromanica.ro

II.

Intr'o ḍi aflându-mĕ la Brăila şi citind la fereastră în strada Kisiloff vestita listă de bucate, mi-a venit poftă să intru în «Gura raiuluĭ», şi m'am aşeḍat acolo la o desfătătóre libera, cerênd în limbagiul stabilimentuluĭ o gâlceavă, dându-mĭ timp să studiez spovedania ḍileĭ.

Sala era plină, dar numaĭ la o masă era gălăgie, numaĭ la una era vorbă; patru inşĭ aşezaţĭ în cruce discutaŭ aprins; ceialalţĭ consumatorĭ ascultaŭ cu gurile căscate. Unul din ceĭ patru, la trup mărunţeļ şi subţire ca unŭ limbric, smead la faţă şi uscat, vorba îĭ era de un fel de ovreiŭ franţozit, cu ochelarĭ la nas, esplica cum tóte relele proveniaŭ numaĭ din lipsa de învĕţătura populară.

— A séră târḍiŭ a trecut p'aicĭ, ḍicea el, domnul Ministru, venia de la Botoşanĭ şi de la Turnu Severin, m'a chiemat de-am lucrat împreună tótă nóptea. Ce om! Ce om! Bre! Bre!! Bre!!! Este cu totul de părerea mea. Mi-a spus confidenţial la Urechie, că estimp are să vie dinaintea corpurilor legiuitóre cu o gróză de proiecte, ca să reorganisăm instrucţiunea şi e-

www.dacoromanica.ro

ducațiunea din tălpi până în creștet, s'o facem piramidă, jos la basă copiii poporului, sus la vêrf ministru. Bre! Ce om!! Ce om!!! Idee cu totul nóuă și mărétă, necunoscută lumii. Drept să vĕ spuiŭ mi-a plăcut și l'amŭ aprobat. Sunt sigur c'o s'o adopte și ceialalți miniștri ai Europei, când orŭ afla-o.

— Nu, *mon cher*, *pardon*, răsări visaviul, tĕnĕr cu mustața galbenă și lungă răsucită, patriot liber în credințele și cugetările sale politice și sociale, om fără prejudețe cum s'ar ḑice, trecut de curênd de la un ḑiar ultra-liberal la organul unui grup de opositie, patronat și întreținut cu spese marĭ de doĭ foști miniștri paraponisiți. Dumnia-ta escĭ ideolog, dar eŭ care sunt positivist, te pot asigura că la noĭ tóte relele ne vin din lipsă de industrie. Dar o să mĕ întrebați póte, că ce fel de mâncare este industria ! Să v'o spuiŭ îndată. Industria este o manifestațiune a activității omenescĭ, o cestiune mare a umanității. Ceea-ce vĕ ḑic resultă nu numaĭ din etimologia cuvîntuluĭ *Inde-strue*, căcĭ nu se póte definĭ de cât prin sine însăși. Ca una ce conține tot-odată și o parte abstractă, ñu permite a o determina și a o limita. Misiunea eĭ specială este fericirea omenéscă și națională, adică înzestrarea țĕriĭ cu fabricĭ. Să iasă fum pe coșurĭ ca la Lion și la Manchester; în alte cuvinte să confecționăm noĭ, la noĭ, prin noĭ și pentru noĭ, obiectele de care ne servim; să cumpărăm numaĭ de la noĭ, ca să ne păstrăm baniĭ, iar nu să-ĭ trimitem străinilor. Să ne îmbogățim, ca să devenim tarĭ înlăuntru și respectați în afară. Astă-ḑi ca și altădată, banul este totul. Sunt doŭĕ miĭ de anĭ de când

www.dacoromanica.ro

marele orator și patriot al Atenei striga cât putea în gura mare : bani! bani! și iar Bani! De atunci lumea a remas tot aceea, nu s'a schimbat. Dar ca să ne înțelegem mai bine la vorbă, să părăsimŭ pentru unŭ moment tĕrâmul sintetic și s'o dâm pe córda investigațiunilor; să luăm metoda analitică păşind pe esemple, pe lucrurĭ pipăite, altfel ḑise naturale saŭ materiale, tangibile și palpabile. Și să ne închipuim de esemplu, că am simți trebuință de a îndulci lucrurile, că am voi zahăr, cum s'ar ḑice, pentru ceaiŭ, cafea, înghețate, vutcı, cofeturĭ, și prăjiturĭ.

«Ce ne-am ḑice, mĕ rog? Ne-am ḑice ceea ce ne-am ḑis când am înființat Chitila și Săscutu; ne-am ḑice un ce fórte simplu : avem pământ cu prisos; aĭ să-l semĕnăm cu sfeclă, sfecla s'o plămadim, s'o prefacem în zémă dulce și zéma în zahăr, ca să facem noĭ, la noi, și pentru noĭ substanța îndulcitóre de care avem trebuință. Nu e așa că am nimerit'o? Și că astăḑi acele ḑece milióne carĭ se duceaŭ pe zahăr nemțesc și franțuzesc, rĕmân pe tot anul în punga țĕrii. Dar voiți un alt esemplu? Să vĕ daŭ postavul. Ne-am ḑis : avem oĭ; ai să le tundem, să le luăm lâna și s'o facem postav, nimic mai lesne, și iată că astăḑi ḑece milióne carĭ se duceaŭ în Anglia, în Germania și în Francia pe acéstă materie, remân în țară. Așa o să fie și cu fabrica de hârtie. De ce mĕ rog, să aruncăm în gunoiŭ sdrențele, răḑuiturile de lemnŭ, foile de porumb și cója de copacĭ, și să nu le strîngemŭ, să nu le topim în apă și să nu le facem hărtie de scris, de tutun, de măsline? . . . Și o să veḑi că și de acolo are să ne remâe câte-va milióne pe an. Eĭ bine! ceea ce am

www.dacoromanica.ro

făcut pentru zahăr, pentru postav și pentru hârtie aĭ s'o facem și pentru celealalte obiecte care ne vin din străinătate. să le fabricăm noĭ, la noĭ și pentru noĭ, ca să nu maĭ lăsăm să tot iasă banii din țară ; să-ĭ păstrăm la busunarul nostru, să nu ne tot vie fel de fel de mârfuri de pe la Viena, de la Paris și de la Londra. Saŭ daca nu le putem oprì de a intra, de vreme ce avem tractate cel puțin să le supunem la niște dărĭ vamale de-acelea cum eraŭ odinióră în Europa, ca să nu maĭ pótă ținé piept la târg cu ale nóstre. Nu ḑic să le proibim, dar să îndoim și să întreim tarifele, incaĭ să se foloséscă tesaurul, ca acum nu mai suntem parte integrantă din Imperiulŭ Otoman, ca să ne impue Turcul tarifele luĭ ; suntem o țară independenta, un stat de sine stătător, un Regat.

«Înțelegeți bine, domnilor, nu e așa ? că urmândŭ sistemul meŭ, pe ḑe o parte ar întra în țară pe grâu, secară, orz și rapiță ce trimitem în străinătate ca la dóuĕ treĭ sute de milióne de francĭ pe an, pe când pe de altă parte n'ar mai eși acele dóuĕ sute cinci-ḑeci de milione carĭ se duc pe tot felul de secături ce ne tramite Europa. Vĕ puteți închipuì ce ar devenì România în ḑece saŭ cinci-spre-ḑece anĭ, când s'ar grămădì câte treĭ sute de milione pe tot anul ; ar ajunge să aiba în punga șése șépte miliarde ; ș'atuncĭ să poftéscă puterile să vie să stea la vorba cu noĭ, dacă le-ar da mâna. Cum gândiți că s'a îmbogățit Englitera și Francia, dar apoi America, de nu maĭ aŭ unde-și pune banĭ. Ḑupă considerațiunile, ce avuiŭ onórea a vĕ espune în câte-va cuvinte, industrie va sa ḑică fabricĭ, manufactură, mașinĭ ca la Chitila, ca la Sascutŭ, ca la Némțu.»

www.dacoromanica.ro

Intre rachiŭ și fleĭcă friptă, tênărul ḑiarist a înșirat o mulțime de vorbe cu o limbuție de cinci sute de cuvinte pe minut, fără să uite nici pe Ludovic XIV cu Napoleon I și III nici pe Colbert și pe Turgot cu Fouché, nici porcelanele de Sevra cu Gobelinurile, desvoltându cu o înlesnire rară și pe neresuflate cugetările cele mai intime ale luĭ Bismark, Gladstone, Andrassy și Gambetta, și a terminatŭ ḑicêndŭ :

— Am tratat acéstă cestiune, fórte pe larg, în părțile sale teoretice și practice în ḑiarul meŭ *Inţelepciunea popóreloru.*

Și întorcêndu-se către mine îmĭ ḑice :

— Póte că n'aĭ citit, domnule, articulii meĭ din *Inţelepciunea popórelor;* te sfătuesc să-ĭ studiezĭ cu băgare de sémă, că veĭ găsi acolo soluțiunea tuturor chestiunilor economico-socialistice carĭ preocupă lumea de la Lacul Sărat până în fundulŭ Irlandeĭ și în vêrful Uralilor.

www.dacoromanica.ro

III.

Rĕmăsesem uimit de atâta limbuție. Cum póte vorbì cineva ore întregĭ fără ideĭ și fără rațiune, înșirând numaĭ la vorbe? Cum un om fără învĕțătură și fară esperiență îșĭ póte permite a tracta cestiunile cele maĭ vitale ale unuĭ popor? Și cum bărbațĭ maturĭ carĭ se ḑicu ómenĭ de stat, părinți aĭ poporuluĭ, foștĭ miniștri, pun în mânile unor băeți o armă așa de puternică și de periculósă precum este un ḑiar, prin care se póte propaga erórea și strecura prejudițiele în spiritele a miĭ de inocenți cititorĭ, cari aștéptă în tóte diminețile de la organul partiduluĭ, să le spue ce trebue să cugete și să facă în cestiunile ḑilei; și acésta într'o țară unde nu este permis nimănuĭ să prescrie măcar un grăunte de chinină fără de a se espune a vedea pușcăria, dacă n'a studiatŭ sciința bólelor și arta de a le vindeca; într'o țară unde legea nu permite omuluĭ celuĭ maĭ învĕțat să ḑică măcar dóuĕ cuvinte dinaintea unuĭ judecător petru susținerea dreptăților unuĭ amic, dacă n'a petrecut cel puțin ḑece anĭ

www.dacoromanica.ro

în colegiŭ, în gimnasiŭ şi în liceŭ, şi alţi patru cinci ani într'o facultate de drept, unde să fi dobândit titlul de doctor saŭ cel puţin de licenţiat. Numai ḑiaristului să-i fie permis să tracteze păsurile şi suferinţele sociale, fără de a avea cea mai mică idee despre mijlócele de a le uşura; acestuia să-i fie permisŭ a scrie verḑi şi uscate, a propaga erórea şi a scurge venin în mii de suflete oneste, învăluind minciuna în injurii şi calomnii; să-i fie permis să pue impunit pana sa la discreţiunea şi la serviciulŭ când a unuia, când a altuia; a lăuda astăḑi onorabilitatea şi patriotismul omuluĭ pe care l'a tratatŭ erĭ de prevaricator, de concusionar şi de trădător; a batjocorì pe banĭ în colónele ḑiaruluĭ sĕŭ.

Este destul astăḑi ca un tênĕr să aibă fiere la inimă şi niţică limbuţie de condeiŭ, ca să fie căutat pe plată bună la ḑiarele de partid, cu deplină libertate de a înjura şi a calomnia. Când cavalerul condeiuluĭ este vre-un străin apelpisit saŭ vre un ovreiŭ frauţuzit, vre un scăpat de deportaţiune, plata şi rĕsplata este îndoită.

Dacă batjocoritul şi calomniatul ar îndrăznì să reclame în contra nedreptelor atacurĭ şi acusărĭ ce i se aduc, atuncĭ să se aştepte a audi îndoindu-se înjurăturile, şi dacă a avut norocul să aibă a face cu un folicular ceva mai blajin, i se rĕspunde prostindu-l cu fel de fel de învĕrtiturĭ de condeiŭ, ḑicêndu-i-se că n'a sciut sa citéscă, că nu înţelege cele scrise printre rânduri, şi că ḑiaruluĭ nicĭ prin gând nu i-a trecut a pune la îndoială probitatea şi onorabilitatea reclamantuluĭ. O asemenea reparaţie trebue să fie considerată ca un act de mare condescendenţă, căcĭ nimic n'ar putea să siléscă pe autorul înjuratu-

www.dacoromanica.ro

rilor de a-i acorda nici măcar atâta! Căci ce i s'ar putea face? Să-l tragă la judecată dinaintea juriului? dar acolo poți fi sigur că veĭ întâlni ḑece avocați care mai de care gata și voioși a-i trage fie-care câte o gură și mai și de cât înjurăturile în contra cărora a reclamat, aceste tóte în numele și în onórea libertății de consciință și a liberei cugetări; fericit dacă părinții repausați ai reclamantului nu ar sughița în mormintele lor! Nimeni și nimic nu este cruțat. Daca se raportă cineva la presa nóstră, nici un om din ceĭ eșiți din rânduri nu merita nimic alta de cât ocna, după unele ḑiare, sau de cât apoteosa, dupe altele. Titlul de critic nu este de cât o mască sub care se adapostesce invidia și gheșeftul. Se pune preț pe laude și pe înjurături, și ți se spune curat în ochi, că dacă nu plătești pentru a fi laudat, ai să fii înjurat până veĭ fi dărămat.

Cu tóte acestea ḑicem că legile ne garantéza viața, onórea și averea; dar ce garanție a vieței ar fi aceea, când asasinii s'ar primbla ḑiua în amiaza-mare pe strade, cu cuțitele scóse asupra trecătorilor? Și ce garanție a averii ară fi, când vagabonḑii ar putea incasa liber și impunit chiriele și arenḑile caselor și moșiilor?

Sciŭ că nu e lesne a scrie cu mez despre ómeni și despre lucruri; sciŭ că pentru acésta trebue studiu lung și cugetare sănătósă; sciŭ că e lesne a scrie cum scriŭ eĭ, și că este anevoe a se pune în stare de a puté scrie cum trebue.

Să nu se créḑă din câte am ḑis, că aș cere să se aducă vre-o restricțiune cât de mică sau vre-o piedică libertății cugetării, dar cred că ar fi de dorit ca presa să

www.dacoromanica.ro

găséscă ea însăşi corectivul şi încetarea scandalului la care asistăm. Acésta nu prin legi de presă saŭ prin verdicte ale curţilor cu juraţi, dar chiar în libertatea de care se bucură şi de care trebue să se bucure.

O instituţiune, ca şi unŭ individ, îşi compromite posiţiunea şi consideraţiunea şi-şi perde acţiunea morală, dacă nu se respectă pe sine. Ce acţiune şi ce putere ar avé magistratura, baroul, armata, dacă persónele carî le compun nu ar inspira stimă şi respect, daca între dînsele nu ar esista consideraţiunea aceea ce ómenii onorabili îşi datoresc unii altora, şi dacă nu ar fi geloşi unul pentru altul de reputaţiunea lor?

Intre ziarişti, ori-carî ar fi opiniunile şi credinţele individuale, ar trebui să esiste un spirit de corp, o solidaritate de credinţe şi de ideî, în ceea ce privesce onorabilitatea şi buna credinţă; să fie o corporaţiune de ómenî respectabilî şi respectaţi; căci alt-fel, mĕ întreb, unde are să ajungă Presa română, acest paladiu al garanţiilor şi al instituţiunilor liberale, dacă deserveńţii ei ar persista pe calea pe care aŭ apucat? Unde are s'o conducă nisce servitorî carî se plătesc nu după sciinţa şi seriositatea investigaţiunilor şi a cugetărilor, ci după intensitatea invectivelor şi calomniilor ce sunt capabilî să asvârle asupra acelor carî nu împărtăşesc opiniunile şi patimile patronilor lor şi când se plătesc cum se plătea odinióră pumnalul bravilor? Presa ziaristică, dacă nu va depărta de la dînsa asemenea servitorî, va fi redusă a nu mai fi de cât instrumentul paraponisiţilor şi refugiul sicarilor condeiului, şi împreună cu prestigiul va perde acţiunea ce trebue să esercite asupra moralităţii, va în-

www.dacoromanica.ro

ceta de a mai fi aperătórea libertăților publice și a intereselor țării.

Remediul rĕului nu se póte găsi decât în controlul mutual. Este sciut că opiniunea ómenilor are mult mai mare acțiune asupra fie-carui membru de cât asprimea legilor.

Diaristica nóstra, preocupată mai mult cu politica militantă, în care mai tot-deauna personalitățile jócă rolul cel d'întâiŭ, a avut și timp puțin și spațiŭ restrîns pentru studiul cestiunilor sociale cari interesézĕ și légă viitorul țĕrii. Asemenea cestiuni aŭ fost tratate mai tot-deauna cu ușurință și mai mult în trécat. Dacă multe din problemele în fața cărora ne-am gasit, s'aŭ resolvat într'un mod pripit și nu tot-deauna bine nimerit, causa a fost că ele n'aŭ fost bine studiate; tóte luminile țĕrii n'aŭ fost chemate și consultate din vreme și la îndelete; de cele mai multe ori corpurile legiuitóre aŭ fost surprinse, când mesagiul capului Statului a venit să le céră soluțiunea unei cestiuni importante. Acésta s'a făcut pentru că presa guvernamentală, în zelul și devotamentul sĕŭ, nu gasia alta de facut decât de a întona laude înțelepciunii și prevederii ómenilor de la putere; iar presa oposițiunii, care cauta în ori ce vot un mijloc de a rĕsturna ministerul, se strige la inepție, la incapacitate și la trădare, în cât publicul n'a putut participa la resolvarea cestiunilor celor mari, decât numai cu inima și cu patriotismul fără de a face și partea rațiunii. Presa română a fost de multe-ori atât de mult distrasă de la adeveratele interese ale țĕrei, încât adesea presa străină a fost mai din vreme informată decât cea locală despre cele ce eraŭ să se propună și despre intențiunile guvernului nostru.

www.dacoromanica.ro

Dar aud pe cititor cârtind și observându-mi că la început par'că promisesem să-i vorbesc de cu totul alte lucruri.

Așa este, dară ce să fac dacă așa este natura cestiunilor economice și sociale : ele se légă și se încâlcesc așa, în cât nici una nu este straina alteia în mod absolut.

Să revenim dar la obiectul cu care am început!

Infocatul tênĕr vĕdêndu-mĕ uimit în admirarea mea, mĕ apostrofézĕ dicêndu-mi :

— Vĕd că tacĭ, domnule, nu dicĭ nimic; ce, dóră, nu aprobĭ ideile mele? Eŭ sunt gata a le discuta și să te conving.

— Mărturisesc, domnul meŭ, că eu nu împărtășesc cu totul felul dumnia-voastră de a vedea lucrurile.

Va sa dică nu eștĭ patriot, nu-ți iubeștĭ țara, nu aĭ voi s'o vedĭ fericită!

— Sunt român, și ca orĭ ce român doresc si eŭ s'o vĕd prospera și gloriósă, dar nu cred ca sistemul ce preconisațĭ să fie drumul cel maĭ nimerit ca s'o ducă acolo unde dorim cu totiĭ. Ideile domnieĭ-voastre nu sunt ale sciinței moderne; departe de a fi economice, ele sunt anti-economice și chiar anti-sociale; sunt contrariĭ principiilor adoptate de maĭ toți învețațiĭ carĭ s'aŭ ocupat cu sciința fericireĭ popórelor.

— Atât maĭ rĕŭ pentru dînșiĭ, îĭ plâng!

Cu aceste cuvinte, tênĕrul ziarist se ridică repede de la masă și-și iea pălăria dicênd:

— Opt oare trecute! mĕ aștéptă la Consiliŭ!

www.dacoromanica.ro

IV.

Acei cari s'au opupat de fericirea popórelor numai în mod superficial, nu înțeleg bine mecanismul acelor dóuĕ operațiuni cari constitue viéța sociala, și de la cari depinde buna stare națională : *producțiunea și consumațiunea.*

O țéra este bogata prin natura pamêntului, prin clima eĭ, prin puterea vegetativa și prin activitatea și inteligința locuitorilor. Un pamênt produce cu puțină munca ceea ce altul produce cu o muncă de dóuĕ și de treĭ orĭ mai mare. Și astfel clima și rodirea pamêntuluĭ contribue la fericirea poporului.

Fertilitatea pamentului a avut tot-d'a-una o mare înrîurire asupra civilisațiuni ; mai ales în lumea cea veche, a avut o acțiune însemnata asupra lucrării și capacitații muncitorilor ; raportul dintre pămênt si om este un coeficient fórte important al bogațieĭ sociale. Astă-dĭ în Africa, în pustiul Sachara, dacă calĕtorul găsesce un colț de loc ospătos causa este ca acolo s'a găsit apă și s'a putut cultiva pămêntul, de aceea s'aŭ adunat ómenĭ, și s'a înființat un suhat, un sat saŭ un oraș.

www.dacoromanica.ro

Este în natura omului să nu-i placă munca fiind-că munca e ostenitóre. Când cineva se pune pe muncă, o face cu siguranța, saŭ cel puțin cu speranța, că prin acea ostenélă, prin acea lucrare, va dobândi saŭ lucruri de carí are trebuință saŭ lucruri pe carí să le pótă schimba cu altele cu carí să-și îndestuleze nevoile și mulțumirile.

Producerea fiind ostenitóre și consumațiunea fiind mulțumitóre, este natural ca fie care să caute a munci cât s'ar puté mai puțin și a se mulțumi cât s'ar puté mai mult. Așa fiind, pentru a face pe om producător, trebue mai întâiŭ de tóte ca el să fie asigurat că ceea ce va dobândi prin muncă să fie aĭ sĕŭ că numaĭ el să aibă dreptul să se serve de productul acelei muncĭ, saŭ că numaĭ el să aibă dreptul să dispue de acel product pentru a-l schimba cu obiecte de carĭ voesce să se serve.

Precum vedem, producțiunea este supusă consumațiunii si valórea productelor caută sa fie în raport cu trebuințele saŭ cu dorința ce se simte de dînsele; așa dară activítatea consumațiuniĭ are o mare înrîurire asupra producțiuniĭ, căcĭ nu putem consuma dacă nu producem.

Tendința omului este de a-și da mulțumirĭ cât de multe, de a se bucura de tóte bunurile din lume; și cu cât omul este mai cultivat cu atât și trebuințele luĭ sunt maĭ marĭ și maĭ variate; ele cresc și se înmulțesc pe tótă ḑiua, cu cât cultura luĭ se desvóltă. Cu cât un popor este maĭ sus pe scara civilisațiuniĭ, cu atât trebue să producă maĭ mult pentru întîmpinarea multiplelor sale tre-

www.dacoromanica.ro

buinţe; ast-fel consumaţiunea fiind strîns legată de producţiune, devine măsura cea mai adevĕrată a civilisaţiunii şi a bunei stări a unui popor. Traiul bun, darea de mână, sunt elemente esenţiale ale fericirii unui popor; iar sărăcia, miseria, neputinţa de a consuma, sunt fase nenorocite ale esistenţei sale.

Precum vedem, consumaţiunea la rîndul sĕu este subordinată producţiunii; prin urmare, pentru a mări consumaţiunea nu esistă alt mijloc de cât a activa producţiunea şi a înlesni schimbul.

În viéţa socială toţi ómenii sunt tot-odată şi producĕtori şi consumatori, însă nimeni nu este în stare să producă el însuşi tóte obiectele ce consumă, şi pe cele mai multe şi le procură prin schimburi, — în practică vêndênd ceea ce producem şi cumpĕrând pe cele ce ne trebue, cu preţul dobândit după cele ce am produs.

Dar fiind-că acei cari caută un obiectŭ de care aŭ trebuinţă, nu-l pot găsi tot-d'auna la îndemână, şi de multe ori ar fi siliţi să se ducă să-l aducă de peste mări şi de peste ţĕri, apare rolul intermediarului între producĕtor şi consumator, rolul comerciantului, a cărui lucrare nu este de a produce obiecte de consumat, ci numai de a le lua de unde se găsesc, şi a le duce acolo unde se cer.

Misiunea comerciantului este de a fi mijlocitorul schimburilor între locuitorii deosebitelor localităţi şi tĕri; de a duce productele pe apă saŭ pe uscat la locurile unde se caută; el stabilesce, prin acţiunea sa, balanţa între valórea obiectelor ce căută consumatorul şi valórea obiectelor ce oferă producĕtorul.

www.dacoromanica.ro

Cu cât transportarea de la un loc la altul, de la o țéră la alta va fi mai lesne și mai ieftină, cu câtŭ s'ar înființa mai multe șosele, canalurĭ, drumurĭ de fier, corăbiĭ și vapóre, care să póta înlesni și reduce costul transportuluĭ, cu atât consumatorul, adecă tótă lumea, va fi mai folosit; de aceea stabilirea și perfecționarea mijlócelor de comunicațiune și de transport pe apă și pe uscatŭ, sunt considerate pretutindenĭ ca cele mai principale lucrărĭ de utilitate publică. Cu cât trecerea de la un loc la altul va fi mai liberă, cu atât poporul își va putea procura mai lesne și mai ieftinŭ obiectele de consumațiune.

Consumațiunea și producțiunea sunt atât de legate între dînsele, în cât una nu póte exista fără alta. Un import mare trage după sine un export deopotrivă de mare și viceversa; ele sunt dóuă operațiunĭ carĭ, vrênd nevrênd, trebue să se balanseze. Un popor care impórtă mult, dovedesce că consumă mult; cu cât impórtă mai puținŭ cu atât este mai neavut, cu atât își procura mulțumirĭ mai puține. Cu tóte astea tot mai sunt ómenĭ carĭ cred, ca tênĕrul nostru din birt de la Gura raiuluĭ, că fericirea unuĭ stat este de a avé o exportațiune mare și o importațiune cât s'ar puté mai mică. Cred ca împiedecând producțiunile straine de a intra în țéră, poporulŭ își păstréză banii și se îmbogățesce: Nu vor să vadă că valórea importuluĭ nu póte întrece într'un mod constant valórea exportuluĭ, și ca atuncĭ când se vede una ca acésta, și se întâmplă ca într'o serie de mai mulțĭ anĭ, să iasă mai mulțĭ banĭ de cât intra, ca acésta nu póte proveni de cât din cause escepționale și lesne de esplicat. La noĭ provine din causa anuităților, dobânḑi și amortisărĭ pentru împrmuturĭ contrac-

www.dacoromanica.ro

tate în străinătate și pentru cheltuelile întreținerii de tineri la studii, casuri cari amândouĕ sunt o întrebuințare reproductivă a acelor bani, căci plata anuităților este pentru un capital întrebuințat în lucrări reproducătóre: drumuri de fer, canaluri, arme etc., iar banii trimiși tinerilorŭ studenți sunt un plasament care are să fructifice prin scința ce vor aduce în serviciul societății.

Necesitățile tesaurului public și unele exigențe interesate aŭ fost causa înființării a o mulțime de restricțiuni puse la trecerea obiectelor dintr'o țéră într'alta și de multe orĭ chiar de la un oraș la altul al aceleiași țĕri, restricțiuni cu totul jignitóre consumațiuniĭ și producțiuniĭ. Din norocire însă acele obstacole, dacă nu dispar, dar cel puțin își pierd din ḑi în ḑi tăria și chiar multe dintr'însele nici nu mai esistă, aŭ dispărut.

Darea pusă asupra obiectelor de consumațiune la frontaria unei țeri saŭ a unui târg era pur fiscală; mai târḑiŭ însă plata asupra mărfurilor străine a fost ca o compensare a sarcinilor puse asupra productelor naționale, patente și altele dări pe cari nu le plătise mărfurile străine și cari nu profitase statului care aŭ venitŭ să fie întrebuințate. Dările asupra unor obiecte de consumațiune cari nu aŭ semenele loru în producțiunea indigenă și cari nu se pot înlocui, precum sunt colonialele aŭ fost considerate ca un mijlocŭ de a supune poporațiunea la o dare ascunsă, saŭ o dare indirectă lesne de priceputŭ,

In timpuri mai moderne însă, dările vamale aŭ avut tot o-dată și scopul de a favorisa industria națională, de a o pune la adăpost de a o apĕra de concurența străină

www.dacoromanica.ro

și de a asigura mai mult saŭ mai puțin consumațiunea productelor fabricate în țéră.

După cum vedem taxele vamale aŭ avut și aŭ un scop fiscal și altul protecționist și se pot împărți în trei categorii pur *fiscale*, *protecționiste și mixte* saŭ *fiscalo-protecționiste*.

Taxele fiscale, carî aŭ de scop de a procura statului un venit, nu pot fi nicî arbitrare, nicî nelimitate; căci consecința neapărată a uneî taxe fiind de a sui prețul obiectului cu cel puțin atât cât a plătit la intrare, micsoréză consumațiunea, și venitul statului nu este tot-deauna proporționat cu mărimea taxeî; adesea, dacă nu tot-dea-una, o taxă mai mică aduce statului un venit mai mare decât o taxă urcată, căci eftinind obiectulŭ i se sporesce consumațiunea.

www.dacoromanica.ro

V.

Cercetarea minuțiósă și rațională a intereselor generale a unei națiuni, duce fără dór și póte la adoptarea principiului liberului schimb (libre échange). Taxele vamale și protecționismul sunt o pedică la desvoltarea bunei stări și a fericirii naționale, căci scumpind prețurile obiectelor, împuținézá numĕrul cumpărătorilor, micșoréză consumațiunea, prin urmare micșoréză și împuținézá multumirile.

Apĕrătorii protecționismului, ca să justifice și să susție teoria lor, dic că munca fiind bogătia unei țĕri, guvernul trebue să caute prin tóte mijlócele să protégă și să încurageze cât va puté industriile regnicole în contra concurenței străine, ca astfel să asigure munca lucrătorilor indigeni. Ei mai adaogă, că o țĕră trebue să-și pótă procura tóte trebuinciósele la dînsa, iar nu să depindă de alte țĕri. Unii merg cu acest raționament până a crede că tarifele protecționiste sunt fórte juste și admit chiar prohibițiunea, precum am vĕdut cele ce diceau tinerii de la «Gura raiului».

Ceea ce a deșteptat mai mult spiritele în privința sis-

www.dacoromanica.ro

temului vamal și a dovedit până la evidență teoria libertății susținută de părinții sciinței economice : Adam Smith, de Say, de Ricardo, de Bastia, de Cobden și de urmașii lor, a fost mai întâiu unitatea vamală Germană *Zolverein*, care a suprimat mai tóte vămile de la un stat german la altul, mărginind vama la periferia în care se cuprind tóte statele intrate în unirea vamala.

O altă împrejurare a fost legea cerealelor în Englitera.—Englesii și Francezii credeaŭ că nu s'ar putea permite intrarea liberă a grânelor din Ungaria, din Rusia, din România și din America. fără de a da o lovitură de mórte agriculturei indigene; își ḑiceaŭ că în țările acelea cerealele se dobândesc cu mai puțina muncă și cu o cheltuială mai mică de cât în țările lor, și că, de s'ar lasa intrarea lor liberă, grânele indigene, a căror producțiune costă mai scump, n'ar mai puté ține concurență cu acele venite dintr'acele țări; că cele indigene ar rămané nevêndute și agricultorii s'ar ruina.

Sub influența acestor idei iată ce se facea : ori de câte ori, din causa unei recolte próste în Englitera, se scumpia pânea într'atâta, în cât poporul începea să cârtéscă, guvernul convoca pe agricultorii cei mari ,și-i consulta; rĕspunsul lor era tot-d'a-una același și cunoscut de mai nainte : «*să se menție taxele.*»

Când lucrul devenia prea grav, de muriaŭ ómenii de fóme cu miile, ca la 1841, agricultorii opinaŭ, cu mare greutate, pentru o mică reducere; dar și acésta cu condițiune ca acea scădere de taxă de import pentru cereale să nu aducă vătămare agriculturei indigene și să fie numai până la recolta viitóre, cel mult. Mai târḑiŭ aŭ

www.dacoromanica.ro

consimțit cu mare greutate la sistemul numitŭ «*Scara mobilă,*» al căruĭ scop era de a menține prețul grâuluĭ pe piețele Engliterei într'o stare nevariabilă, ca ast-fel prețul pânei să fie tot-d'a-una același, în aniĭ de recoltă próstă ca și în aceĭ de recoltă bună. Cu cât recolta era maĭ bună în Englitera, cu atât taxa asupra cerealelor străine se urca, și cu cât era maĭ slabă cu atât taxa scădea. Acest sistem, ingenios în aparența, s'a dovedit nepractic și a ridicat reclamărĭ din partea armatorilor și negustorilor grânarĭ, carĭ necunoscênd de maĭ înainte taxa la care era să fie supus grâul lor la sosirea în Englitera, nu maĭ îndrăsniaŭ să facă cumperăturĭ de producte, căcĭ astfel comerciul cerealelor devenia periculos, devenia un fel de joc la noroc, care putea da une orĭ beneficiĭ fórte marĭ, dară alte dățĭ devenia ruinător.

In fața lipseĭ și scumpetiĭ de pâne care a costat în anĭ nenorociți viéța a sute de miĭ de ómenĭ, opiniunea publică, avênd în capul eĭ pe vestitul Cobden și strigând mereŭ în contra fómetiĭ, a silit pe guvern a suprima cu totul darile fiscale asupra cerealelor. Astă-dĭ ele sunt admise în Anglia fară plată de taxă vamală. Și minune! Cultura pamêntuluĭ nu a suferit cea maĭ mică smintélă. Cu tótă spaima ce inspira agricultorilor Englesĭ, grânele americane maĭ ales, producțiunea agricolă s'a desvoltat și maĭ mult și renta pământului în loc de a scădé s'a suit.

Un alt esemplu conchidétor este ceea ce s'a petrecut în Francia cu ferul și cu cărbunele de pământ : Se credea că, dacă s'ar permite intrarea feruluĭ și a cărbunelui de pamênt engles și belgian fără o taxă mare, ferul frances nu s'ar maĭ puté vinde și esploatatoriĭ indigenĭ s'ar ruina.

www.dacoromanica.ro

Guvernul francez întîmpina cea mai mare împotrivire, ori de câte ori se încerca să scadă taxa asupra acestor dóue obiecte, și Francia rămăsese cu totul înapoi de Englitera și de Belgia în privința fabricării mașinelor mai cu deosebire. In ḑiua când guvernul, trecênd peste considerațiunile esploatatorilor de fer și de cărbuni, a luat asupră-i de a reduce taxele ast-fel că intrarea în Francia a cărbunelui și a fonteĭ (tuciŭ) englezescĭ și ḑelgiane să devie posibilă, acésta nu a ruinat nicĭ cuptórele de fer, nicĭ minele de cărbune francese, și tóte industriile ferului, precum fabricile de mașinĭ, de trăsuri, cuțităria, lăcătușerie, unelte, drumurile de fierŭ și sumă de alte fabricații s'aŭ înființat, s'aŭ desvoltat și prosperă.

Dacă am chiema pe tabacĭ să-i întrebam ce taxă le-ar conveni să se pue asupra pieilor argasite în străinatate, putem fi siguri că eĭ ar propune a se opri intrarea pieilor străine, saŭ cel puțin a li se pune o taxă așa de mare, în cât nicĭ cismarii, nicĭ curelariĭ să nu mai póta să se serve de pieile străine în lucrările lor de încălțăminte și de șelărie, ca ast-fel să fie silită lumea să cumpere pieile tabacilor noștri și să platéscă scump încălțaminte de calitate próstă. Dar tot-odată să întrebăm și părerea celoralalți Romănĭ carĭ nu sunt tabacĭ, și putem fi siguri că ea va fi cu totul alta, cacĭ le-ar conveni mai bine să găséscă în têrg încălțăminte, hamurĭ și alte obiecte de piele, ieftine și de calitate bună, fie ele de piele argăsită în țéră saŭ în streinătate; părerea lor ar fi a se lăsa pielăriei străine libertatea de a veni în țéră fără plată de taxă.

www.dacoromanica.ro

Ceea ce ḑic aci pentru tabacĭ, o putem repeta pentru tóte cele-lalte meseriĭ.

Numaĭ croitorilor le convine ca hainele venite din străinătate să fie greŭ impuse, iar tótă cea-laltă lume este interesată ca hainele să pótă intra liber fără taxa, ca sa și le pótă procura maĭ ieftin.

Fie-care corporaţiune cere taxe marĭ, dacă nu și prohibiţiunĭ, pentru obiectele din afară similare cu cele ce produce, cismariĭ pentru cisme, croitoriĭ pentru haine, lăcătușiĭ pentru fierărie, tâmplariĭ pentru mobile; dar totodată cere liberă intrare pentru tóte cele-alalte obiecte; în cât, dacă ne-am închipui populaţiunea împărţita într'o mie de meseriĭ de câte o mie de membri în fie-care corporaţie, din tótă poporaţiunea numaĭ o mie de familiĭ ar voi imposit asupra hainelor venite din străinătate, căci numaĭ o mie ar fi interesate să fie hainele scumpe, iar cele-alalte nóue sute de isnafurĭ saŭ nóue sute de miĭ de familiĭ, ar fi interesate să nu fie impuse, ca să le póta cumpĕra cât maĭ ieftin. Asemenea pentru cismarĭ, asemenea pentru ferarĭ, pentru tâmplarĭ etc. — Taxa vamală asupra hainelor este nu numaĭ un imposit indirect asupra tuturor celor carĭ nu sunt croitorĭ și carĭ sunt de o mie de orĭ maĭ numeroșĭ, dar este tot-odată un privilegiŭ, pentru că acel imposit profită numaĭ croitorilor, carĭ, într'un mod indirect, încaséză acel imposit prin scumpetea hainelor.

Adversariĭ sistemului protecţionist nu tăgăduesc importanţa munceĭ ca factor al bogăţieĭ Statuluĭ, dar ceea ce voesc eĭ este ca ea să fie bine întrebuinţată, întrebuinţată cu spor, aplicând-o la lucrările acelea pentru carĭ

www.dacoromanica.ro

poporațiunea are mai multă aptitudine și pentru cari condițiunile în cari se află sunt mai favorabile. Intr'o țéră agricolă de esemplu, care are pământuri întinse, pășunări bogate, ar fi o economie réŭ înțelésă a fabrica postavuri și mătăsării și a cumpěra din străinatate vite, unt, brânză și óuă.

Liberii schimbiști cred că drepturile protectóre nu numai că nu aduc nici un folos producțiunii indigene, dar merg și mai departe, cred că împiedecă desvoltarea generala a industriei indigene, a comerțului și a agriculturii și că aduc adevěrată vătămare desvoltării și înaintării bogăției publice.

Ideile protecționiste aŭ avut mare trecere în secolul trecut, pe atunci pe când transportarea de la un loc la altul era scumpă, anevoiósă și de multe ori imposibilă; dar de la începutul secolului al XIX-lea sciința economică în Francia, în Italia și mai cu deosebire în Anglia s'a rădicat contra lor. Zolvereinul le-a dat o lovitură de mórte, arătând într'un mod pipăit, că lăsând trecerea liberă de la un stat german la altul, acele state nu numai că n'aŭ suferit nici o pagubă, dar aŭ simțit o ușurare, un bine, precum va fi un bine și mai mare când se vor desființa acele vami dintre Germania și Francia, dintre Italia, Spania și dintre tóte statele mici și mari. Zolvereinul a dovedit până la evidența că buna stare a poporațiunii se măresce cu cât se întinde mai mult cercul libereĭ circulațiuni a productelor. Suprimarea taxelor vamale dintre Piemonte și Toscana, dintre Toscana și Statele papale, dintre acestea și cele dóue Sicilii nu a adus

www.dacoromanica.ro

pagubă nici uneĭ dintr'acele părți ale Italieĭ, și unirea a fost nu numaĭ un bine politic dar și un bine economic.

Ideile de liber schimb aŭ făcut și fac pe tótă ḑiua proseliți, de și întâlnesc opunere fórte mare atât din partea guvernanților, cacĭ vĕd o dificultate a înlocui prin alte dări sutele de milióne ce figurézĕ în budgete ca venit vamalŭ, precum și din partea celor interesați în unele fabricărĭ, în carĭ aŭ angagiat capitalurĭ fórte însemnate și carĭ s'ar simți tare loviți, de nu și ruinați, dacă ar fi abandonați libereĭ concurențe.

Cu tóte acestea înse nu este maĭ puțin adeverat ca în țĕrile cele maĭ industriale, chiar cele maĭ luminate, în Francia, în Germania și maĭ ales în Anglia, se procede treptat la realisarea acesteĭ ideĭ prin scăderea continuă a tarifelor și prin admiterea tuturor productelor.

A restrînge comerciul uneĭ țĕrĭ cu celealalte, dînd avantajul, fie prin proibițiunĭ, fie prin tarife, unor industrĭi a căror viéță nu depinde decât numaĭ de sacrificiĭ naționale, este a împedica desvoltarea buneĭ stărĭ a poporului și a precipita decadența economică a țĕreĭ. Nu se ridică bogația națională prin taxe vamale, ea se ridică printr'o aplicațiune înțeléptă și stăruitóre a munceĭ, dând protecțiunea legiĭ industriilor carĭ pot prospera prin natura lucrurilor, prin climă, prin calitatea pământuluĭ, prin posițiunea geografică și prin îndemânarea locuitorilor, căcĭ numaĭ acele pot prospera producênd mult, bine și ieftin, și numaĭ acele pot realisa beneficiĭ adevĕrate; iar acelea carĭ nu pot prospera decât numaĭ prin ajutorul tarifelor asupra similarelor, nu fac alta decât să împuțineze rela-

www.dacoromanica.ro

țiunile de schimb, să isoleze națiunea și să apese ca un imposit asupra ei.

Este fórte de însemnat cum cad în contradicțiune cu ei înșiși acei carî cer protecțiunea industriei lor prin dări vamale! Fabricanții de stofe de lână, de esemplu, cer ca stofele de lână similare străine să fie supuse la o dare cât s'ar putea mai mare, dar cer tot-odată ca lâna străină să nu fie impusă; o pretind și o cer, cu tóte că în sistemul lor libera intrare a lânei ar împuțina beneficiile și ar aduce pagubă crescătorilor de oi, prin scăderea prețului lânei. De aci lupta între aceste dóuĕ industrii și nedumirirea guvernului mare! Cum să combine și să mulțuméscă pe amêndóuĕ grupurile de interesați? Fabricanții de ferăriă cer pe de o parte ca ferăria străină să fie oprită saŭ cel puținŭ greŭ impusă, și pe de alta pretind ca fonta străină întrebuințată la fabricarea ferului, cu care se servă ei, să fie liberă de a intra fără taxă; producătorii de fontă cerŭ ca fonta străină să fie impusă și cărbunele de pământ să intre fără taxă. Într'un cuvênt fiecare industrie cere protecțiune vamală pentru obiectele ce produce și liberă intrare pentru cele cu carî se servă la fabricarea productelor sale.

Unele guverne, legănate între aceste dóuĕ exigențe contra-ḑicătóre, aŭ imaginat unŭ slab paleativ: sistemul numit *Drawback*, adică a înapoia fabricanților, când espórtă productele lor, părțile taxelor percepute asupra tuturor materiilor cu carî s'aŭ servitŭ la fabricare; sistem și anevoe de practicat și păgubitor fisculuĭ totodată; sistem care s'ă înlocuit prin altul tot atât de anevoe și de complicat numit *acquit a condition* (plătit condițional), și care

www.dacoromanica.ro

constă întru a se admite intrarea liberă a unor materii, pe un timp determinat, cu condițiune ca în acel interval să se expórte o cătime de articule la fabricarea cărora sa fie servit o parte analogă de acele materii.

Lumină se face din ḑi în ḑi mai mult asupra acestei cestiuni și lumea începe a înțelege că restricțiunile vamale, protecționismul și prohibițiunile aduc vatămare producțiunii naționale, în loc de a folosi, și că sistemul libertății îi priesce mult mai bine. Fiecare înțelege ca adevĕrată prosperitate constă în înlesnirea de a-și puté procura productele, ca condițiunea de căpetenie a prosperității este ca munca să póta da maximum posibil de producte de schimb și că trebue aplicată mai cu deosebire la industriile acelea pentru cari poporațiunea are mai multă îndemânare, mai multe înlesniri și mai multe mijlóce, iar nu la industriile cari nu pot trăi de cât cu sacrificiile contribuabililor.

De și interese politice, rĕŭ înțelese, fac pe unii să crédă că se póte reveni la ideile cele vechi de protecționism, dar lumea merge pășind pe tóta ḑiua cătră liberul schimb, căci legile rațiunii sunt mai pre sus de ori ce voință individuală. Un om puternic póte împedeca saŭ întârḑia, pentru un timp, mersul natural al lucrurilor, dar a-l opri nici o dată! Misiunea omului de bine, a cugetătorului este de a descoperi legile adevĕrate ale interesélor sociale, și misiunea omului politic este de a aplica acele legi, de a supune acestor legi tóte voințele individuale și de a opri pe ori-cine de a-i impune altele. Ómenii cari se bucură de încrederea poporului și cari îi voiesc binele, când nu sciŭ saŭ nu înțeleg cum trebue cum-

www.dacoromanica.ro

pănite interesele generale acestui popor, fac une-ori un rĕŭ mult mai mare de cât cei rĕŭ-cugetători, căci poporul, avend tótă încrederea în patriotismul şi în sentimentele lor de iubire, îĭ urméză orbesce şi se face campionul ideilor celor mai greşite şi mai vătămătóre.

A voi să se înfiinţeze o industrie naţională este o cugetare mare şi folositóre; dar a voi sa se înfiinţeze prin protecţionism şi prin subvenţiuni este un rĕu fórte mare, a căruĭ consecinţe sunt necalculabile.

Regulamentele şi restricţiunile la carĭ comerciul a fost supus n'aŭ făcut de cât a aduce piedicĭ desvoltăriĭ industriale. Reformele operate într'acésta a dóua jumătate a secolului prin tractatele şi convenţiunile vamale n'aŭ avut alt scop de cât de a ridica comerciului unele din piedicele care-l încurcaŭ. Mai tóte acele tractate aŭ avut tendinţa de a face posibilă trecerea productelor dintr'o ţéră într'alta. In materie de schimb, ca şi în modul de a conduce tóte celealalte interese sociale, ar fi de dorit ca guvernul să-şi concentreze acţiunea numai întru a manţine ordinea publică, a opri pe cei îndrăsneţi de a oprima pe cei slabi, şi de a îngriji de sănătatea generală.

S'a ḑis de unii economişti că ar fi unele obiecte, pe carĭ străiniĭ neputênd să le găséscă de cât numaĭ într'un singur loc, precum este guano care nu se află în abundenţă decât în Peru, puciosa care nu se găsesce esploatabilă de cât în Sicilia, ciaiul care până în anii din urmă nu se putea produce de cât în China; că s'ar puté să se pue la eşirea acestor obiecte din ţéra lor taxe fórte marĭ, pentru că străiniĭ sunt siliţi să le cumpere orĭ cât de scumpe ar fi, negăsindu-le aiurea. Póte fi aicĭ o apa-

www.dacoromanica.ro

renţă de adevĕr, dar este positiv că lucrul nu trebue împins prea departe, fiind-că atuncĭ ceĭ carĭ se servesc cu acele producte aŭ să caute tóte mijlócele de a le înlocui cu altele, precum se face cu ciaiul pe care Englesiĭ au început a-l cultiva cu mult succes în Indiĭ cu îngrăşările artificiale, cu fulmicotonul şi cu dinamita carĭ o să înlocuiasca puciósa ca material de razboiŭ.

Taxele asupra importuluĭ sunt pur fiscale, când se pun asupra productelor carĭ nu se pot produce într'acea ţĕră, precum sunt cele asupra ciaiuluĭ, puciósei, cafeleĭ şi asupra tuturor colonialelor şi asupra zahăruluĭ, în ţĕrile unde nu se póte cultiva nicĭ trestia, nicĭ sfecla; iar când se pun asupra productelor carĭ aŭ similare şi se pot produce în ţĕră, şi totodată acele produse în întru sunt saŭ scutite de tot saŭ supuse la o taxă maĭ mică, atuncĭ acele taxe aŭ un caracter protector, ast-fel ar fi de exemplu taxa pusă asupra lâneĭ straine la intrare, pe când lâna indigenă ar fi scutită: taxa asupra încălţămintelor aduse din străinătate. pe când cele indigene ar fi scutite. În asemenea casurĭ consumatoriĭ plătesc maĭ mult de cât suma ce intră în casa statuluĭ, pentru că acele taxe sue preţul şi al lâneĭ străine şi al lâneĭ indigene, şi al încălţămintelor străine şi al celor făcute în ţĕră. Ca să precisez maĭ bine voiŭ pune cifre: Să ne închipuim, de esemplu, că într'o ţĕra consumaţiunea lâneĭ ar fi de 10,000,000 de kilograme şi că din străinătate ar veni 5,000,000 kilograme, iar celealalte 5,000,000 ar fi lână indigenă; să dicem că lână străină ar costa la fruntarie un leŭ kilogramul, şi că i se pune o taxă de 10 la sută, vamă la intrarea eĭ; guvernul ar

www.dacoromanica.ro

percepe 500,000 lei vamă asupra lânei străine, care nu s'ar puté vinde decât pe un leŭ și ḑece bani klogramul, dacă nu și mai mult. Lâna indigenă s'ar vinde tot pe un leŭ și ḑece bani, adică că publicul ar plăti 1,000,000 lei mai mult pe lână, decât dacă ar fi lipsit vama. Din acest milion de lei pe care ŭ plătesce publicul peste ceea ce ar fi plătit dacă lâna străină ar fi intrat fără vama, numai 500,000 lei intră în casa statului, iar ceilalți 500,000 lei se plătesc indirect producătorilor de lână; cu alte cuvinte statul supune pe locuitorĭ a plăti câtorva producătorĭ de lâna un imposit de 500,000 lei pe tot anul. S'a calculat că în Francia poporul plătesce o dare de 30,000,000 lei pentru cărbunele de pământ, pe când din acéstă sumă numai 2,000,000 lei intră în casa tesaurului de la taxa asupra cărbunelui venit din străinătate, iar ceilalți 28,000,000 sunt în favórea exploatatorilor de cărbuni fără nici un folos pentru Francia.

Impositele asupra obiectelor manufacturate venite din afara aŭ totdeauna un caracter mai mult protector de cât fiscal. Numai atunci se pot considera ca pur fiscale, când productele similare naționale ar fi supuse la o dare interióră equivalentă.

Sistemul protectionist este combatut pe față de toți aceĭ carĭ țin sĕmă de interesele generale mai mult de cât de cele individuale sau de grupurĭ, și este combătut, într'un mod indirect și ascuns, de chiar aceĭ carĭ sunt preocupați numai de interesele unuĭ grup; și étă cum : De vom considera mai cu sĕma fabricatele, grupul care produce un obiect, instrumente de fer de esemplu, pretinde și staruesce a dobândi ca similarele venite din străină-

www.dacoromanica.ro

tate să fie cât s'ar putea mai impuse, dar tot odată pretinde și stărue ca materialul cu care se servă el la fabricarea lor, precum sunt fonta, cărbunele etc., să fie admise fără taxă; ceea ce face că interesele se împung și se contraluptă. In casul citat aci fabricanții de obiecte de fer cer și pretind ceva, care fiindu-le lor de folos, este păgubitor fabricanților de fontă și esploatatorilor de cărbune. Cele mai multe grupuri de fabricanți sunt într'același cas.

Acest antagonism a avut un resultat bun, a adus reducerea și chiar suprimarea dărilor de intrare asupra celor mai multe materii brute, și a necesitat încheiarea a mai multor tratate de comerciu între state; a făcut că în statele civilisate sunt astădi dóue tarife: unul general și altul convențional; cel d'întâiu lăsat la discreținea statului și celalalt special numai pentru provenințele din țările cu cari esistă tractat.

Sistemul tractatelor de comerciu este o pășire gradată către liberul schimb și o lovitură dată protectionismului.

Când un principiu eronat este lovit pe de-o parte de instituirea Zolvereinului, pe de alta parte printr'o lege ca legea cerealelor și prin tractatele de comerciu, momentul disparițiunii lui nu este departe. Chiar putem dice de acum, că dările protectóre nu mai esistă în Englitera; venitul cel mare doganal al Mareï Britanii provine mai în totalitate din dările asupra colonialelor de 464,000,000 lei care e venitul vămilor de astă-di, darea asupra zahărului fiind suprimată.

www.dacoromanica.ro

81,000,000	fr.	provin	din darea asupra ciaiului.
5,000,000	»	»	de la cafea,
134,000,000	»	»	de la spirtuóse.
45,000,000	»	»	de pe vinurĭ.
183,000,000	»	»	de la tutun.
448,000,000			

In cât numaĭ minima suma de 16,000,000 provine de la producte fabricate, și acésta maĭ mult ca represaliĭ în contra Franciеĭ care nu póte renunța la unele taxe puse asupra proveninților englese.

Cine n'a avut a face cu practica formalităților neplacute a vămilor și n'a vĕḑut de aprópe pagubele simțitóre ce se pricinuesc comerciuluĭ cu sistemul vamal, nu-și póte face o idee de o asemenea calamitate. Este adevĕrat că nu exista, nicĭ nu póte exista, imposite placute, carĭ sa nu atingă maĭ mult saŭ maĭ puțin libertatea individuală; dar nu e maĭ puțin adevĕrat că nicĭ unul nu se póte compara, în vexațiunĭ, abusurĭ și arbitrar, cu impositele vamale.

Orĭ cine a comandat de adreptul obiecte din străinatate pentru trebuințele caseĭ sale, furniturĭ din Viena, din Paris saŭ din Londra, cunósce numerósele greutățĭ și neajunsurĭ ce întâmpină cu vamă și cu vameșiĭ noștri. Deosebit de darea legiuită către stat, calculată de zelul prepușilor serviciuluĭ fórte adesea pe o valóre maĭ mare decât cea reală, când alte considerațiunĭ nu fac să se prețuiască pe 50 saŭ pe 60 la sută maĭ jos de valóre,—deosebit de descărcatul și reîncărcatul la magaziile vămiĭ, maĭ există pe icĭ pe colea câte o mică vămuială în natură. Cuĭ nu i-a lipsit o cămașă saŭ și dóuĕ din duzină, maĭ multe șervete dintr'un

www.dacoromanica.ro

asortiment de masă; dar pahare sparte, farfurii ştirbite, palarii turtite şi rochii ghemuite? Lăḑile bine aşezate şi închise de la locul pornirii ajung neatinse la Braila, la Giurgiu, la gara Târgovistii saŭ la Filaret; acolo se deschid, se caută una câte una; dupa aceea obiectele se arunca unul peste altulŭ în ladă, lada se închide în graba, cum da Dumneḑeŭ, încât ajung la destinaţie într'o stare ca vaĭ de ele. Aceĭ carĭ nu le sciŭ acestea n'aŭ decât sa ntrebe pe negustorĭ şi vor afla că ar fi maĭ bucuroşi sa platéscă 10 şi 15 la sută în loc de 7 $^1/_2$ $^0/_0$, numaĭ sa nu li se pricinuésca neajunsurile şi pagubile ce încércu din causa revisuirilor la vămĭ.

Ni se va ḑice póte, ca de ce vatămaţii şi păgubaşii nu réclam şi nu cer îndreptare şi despăgubire? Causele tacerii sunt multe şi multiple. Particularii tac fiindcă obiectele aduse de adreptul, fara intermediarul negustorilor şi comisionarilor sunt de-o valóre puţin însemnata şi nu vor să-şĭ bată capul a-şĭ procura doveḑi, a alerga pe la procurorĭ şi judecatorĭ, şi a-şĭ face vrăjmaşi pentru câţiva francĭ ce li s'aŭ luat maĭ mult, pentru câteva feligene sparte, saŭ o pereche de cisme furate. Negustorii şi comisionarii tac pentru că ceĭ maĭ mulţi aŭ un interes major de a trăi în pace cu impiegaţii vamii, carĭ-i aŭ tot deauna la mâna cu fel de fel de fraude şi contra-bande, cu declaraţiuni închipuite şi cu facturĭ economicóse, acte cu carĭ în tot momentul ar puté să le causeze păgube însemnate.

www.dacoromanica.ro

VI.

Comerciantul, precum am ḑis, este un agent necesar distribuţiunii productelor, adică trecerii lor de la producător la consumator. Este dar drept şi echitabil ca el să fie remunerat potrivit cu serviciul ce aduce producĕtorului şi consumatorului. Acéstă remunerare se reguléză singură, prin ea însaşi, când trecerea de la un oraş la altul, de la un sat la altul, este liberă, căci atunci se stabilesce concurenţa între acei cari practică acéstă industrie, şi remunerarea se reduce la aceea ce trebue să fie. Aşa la costul productului în locul unde s'a produs şi la cheltuelile de transport mai trebue sa se adaugă şi remunerarea comerciantului pentru munca sa şi pentru risicul capitalului ce întrebuinţéză. Dar alături cu comerciantul mai găsim adese între vînḑĕtor şi cumpărător, şi alţi agenţi ai schimbului, mai mult saŭ mai puţin necesari, curtieri saŭ samsari, cari se întrepun, vrênd nevrênd, ca mijlocitori între vînḑĕtor şi cumpărător. Aceşti agenţi nu risică nimic, pentru că meseria lor nu cere nici un capital, ceea ce face că de multe ori numĕrul acestor agenţi ajunge a fi atât de mare, în cât mai mult

www.dacoromanica.ro

încurcă transacțiunile de cât le înlesnesc; se immulțesc atât de mult, încât devin un parasit care sórbe o parte însemnată din valórea productelor, fac pe producĕtor și pe comerciant să priméscă mai puțin de cât adevĕrata valóre a obiectelor, și pe consumator să le plătéscă mai mult de cât valorézĕ.

Deși profesiunea de samsar saŭ de curtier nu trebue să fie un privelegiŭ saŭ un monopol, nu este mai puțin adevĕrat că trebue permisă numai celor carĭ ofer garanții de cunoscință și de experiența, numai celor recunoscuți pentru onorabilitatea lor. La noĭ, până acum cel puțin, meseria de curtier era practicată de câțiva Grecĭ, și în cea mai mare parte de Israeliți, carĭ alérgă pe la cumpĕrătorĭ, oferindu-le producte, fără a fi însărcinați de vînd̦ĕtorĭ, se duc la vînd̦ĕtorĭ fără a fi trimeși de cumpĕrătorĭ. încurcând iar nu înlesnind transacțiunile în cât aŭ devenit o adevĕrată plagă pentru transacțiunile nóstre.

Talentosul nostru pictor Grigorescu a espus, acum câțiva anĭ, un tabloŭ în care, cu penelul sĕŭ maestru, represinta un iarmaroc (un bâlciŭ): Mulțime de țĕranĭ românĭ, bărbați și femeĭ, vînd caĭ, boĭ, oĭ, porcĭ, păsĕrĭ, óuĕ, unt, zarzavaturĭ, etc. și numai Ovreĭ se vĕd cumpĕrând, adevĕr prins pe fapt. Ar d̦ice cine-va, la vederea acestuĭ tabloŭ, că în România numai ovreiul cumpĕră, numai el este consumator? Erórea ar fi mare. Ovreiul cumpĕră în adevĕr, dar cumpĕră numai ca să vînd̦ă adóua d̦i, și dacă pictorul nostru ar fi zugrăvit părechea (le pendent) acestuĭ tabloŭ am fi vĕd̦ut, în piața sfânta Vinerĭ, Ovreiul vînd̦ênd Românilor din oraș ceea ce cumpĕrase cu o d̦i mai înainte de la țĕranĭ în iarmaroc. Ovreiul, în ge-

www.dacoromanica.ro

nere, nu este nici producĕtor nici consumator, el este numaĭ precupeț: cumpĕră când gasesce pe om la nevoe, ca să vîndă scump. Hrana ovreiuluĭ éste puțină, mămăligă cu dóuĕ treĭ fire de ceapă saŭ de usturoiŭ; el nu are trebuință de hrană substanțială, fiindcă nu se ostenesce muncind, nu muncesce, nu cheltuesce putere mușchiulară; nu cheltuesce cu îmbrăcămintea, căci nu ține la curățenie, leapădă haina de pe dînsul și cușma din cap numaĭ când cad bucățele. Ocupațiunea luĭ esclusivă este a se ține la pândă, întind chiorâș la punga și la necesitățile Românuluĭ sĕrac saŭ cheltuitor: trăesce din sudórea și din nenorocirile Românuluĭ muncitor. Puținiĭ, fórte puținiĭ Ovreĭ sunt meseriași: croitorĭ, zidarĭ, dulgherĭ, tîmplarĭ; mulțimea cea mare sunt cârciumarĭ, cămătarĭ, zarafi și samsarĭ, nici unul plugar.

Comerciul, ast-fel cum se practică la noĭ, în loc de a fi servitorul supus al producțiuniĭ și al consumațiuniĭ, s'a făcut stăpânul și tiranul producetoruluĭ și consumatoruluĭ, într'atât în cât agricultorul, producĕtorul nostru cel maĭ serios, muncesce numaĭ și numaĭ ca sa hrănéscă traficul banuluĭ; trăesce așteptând cu gróza momentul critic, când nimenĭ nu-ĭ va puté scóte biata moșie din ghiarele cămătaruluĭ.

Orĭ cine cunósce starea plugaruluĭ român póte spune că o mare parte din proprietățile cedate acum optspredece anĭ celor 800,000 de fostĭ clăcașĭ, sunt vîndute, într'un mod maĭ mult sau maĭ puțin latent, cârciumarilor, cămătarilor și avocaților stabiliți prinprejurul judecătoriilor de ocóle, acestor treĭ puternicĭ și dibacĭ aliațĭ aĭ comerciuluĭ ovreesc. Și de n'ar fi fost interdicțiunea legiĭ

www.dacoromanica.ro

de a vinde, interdicțiune care espiră peste doi-spre-ḑece ani, putem fi siguri, că a treia parte, dacă nu jumătate, dintr'acele pămênturi ar fi trecut în posesia acestor trei clase de lipitori.

Sa nu se créḑă că lucrurile se petrec alt-fel cu proprietarii cei mari. Luați de curiositate o plasă și cercetați cine eraŭ acum cinci-ḑeci de ani proprietarii moșiilor celor mari din acel ocol, și comparați acele nume cu ale proprietarilor lor de astăḑi; veți găsi că trei pătrimi din ele aŭ trecut în mănile Grecilor, Bulgarilor și la Ovrei deghisați și nedeghisați. Și să nu ni se ḑică ca toți vechii proprietari români aŭ fost incapabili, risipitori și jucători; faptul este ca proprietatea fonciară a fost persecutată în folosul capitalului bănesc, care a supus'o la niște condițiuni atât de aspre, încât ea n'a putut resista.

Una din causele acestei stări de lucruri a fost și este ca la noi, ca și mai pretutindeni în Orient, trebuințele consumațiunii aŭ crescut mai repede decât putința și mijlócele de a produce; ast-fel, acei cari aŭ avut un fond l'aŭ risipit treptat, consumând pe tot anul împreună cu venitul și o parte din fond. Dar causa cea puternică care a precipitat exproprierea vechilor proprietari romani a fost, în Moldova mai ales, numeroșii cămătari și samsari cari pe de-o parte înlesniaŭ împrumuturile cu dobânḑi mari și cu clause penale nepomenite,—condițiuni pe cari tribunalele le judeca într'un mod judaic, iar pe de alta deprecia productele pământului prin tot felul de născociri și înșelătorii.

Cei antici cari aveaŭ imaginațiunea vie și talentul de a personifica ideile cele mai abstracte, și la cari comerciul

www.dacoromanica.ro

se petrecea ca și la noĭ, personificaŭ în ḑeul Mercur treĭ atribute : *Elocința*, *Comerciul* și *Hoția*, și-l numiaŭ *Trismegistul* (cel de treĭ orĭ mare). Acest ḑeŭ era atât de puternic, încât chiar luĭ Joe îĭ era témă de dînsul. Tot el ducea și sufletele în iad.

Un economist a comparat pe traficanții de felul celor de la noĭ cu paianginul, acea insecta numaĭ ochĭ și ghiare, care îșĭ întinde pânzele ca o plasă prin locurile unde scie că trec muscele, iar el, ascuns în cămașa sa, se ține la pândă și îndată ce simte rețeaua mișcându-se scie că i-a sosit o victimă ; întocmaĭ ast-fel clopoțelul agățat de ușa traficantuluĭ, ḑice economistul, îĭ vestesce că i-a intrat în odae un nenorocit de jumulit, o victimă. Traficantul ca și păianginul nu lépădă victima din ghiarele sale, decât după ce ĭ-a supt tótă viéța. Cârciumariĭ și cămătariĭ sunt, pentru bieții țĕranii noștri maĭ ales, păianginĭ veninoșĭ : le scurg punga și le fac viéța amară ca iadul.

Un croitor, un cismar cumpĕră stofe saŭ pieĭ, le lucréză, le preface în haine și în încălțăminte, le dă o valóre ce nu aveaŭ maĭ înainte de a pune eĭ mâna pe dînsele și de-a le transforma. Prin munca și sciința lor adaugă o valóre nóuă pe lângă cea primitivă a acelor materiĭ ; aceia sunt producĕtorĭ carĭ sporesc avuția țĕrii. Eĭ nu crează, pentru că numaĭ Dumneḑeŭ póte crea, dar măresc, cresc valórea lucrurilor. Aceĭ ómenĭ, fie eĭ Românĭ, Grecĭ, Nemțĭ saŭ Ovreĭ, sunt ómenĭ folositorĭ ; nu este tot ast-fel cu zaraful cămătar, cu samsarul saŭ cu cârciumarul, traficanțĭ de banĭ, a căror stăruință este de a cumpĕra astăḑĭ pe preț scăḑut ceea ce valoréză mult maĭ mult, și

www.dacoromanica.ro

a vinde mâne cu preț suit ceea ce valorézá mult mai puțin, provocând cu mijlóce felurite și meșteșugite, lipsite de consciință, suirea și scăderea prețurilor, ca să pótă beneficia, fără a munci; aceia nu sunt producetorĭ, sunt trântorĭ carĭ trăesc din munca altora.

Aci nu e vorba de adevěrațiĭ comercianți și de adevěrațiĭ financiarĭ ci numaĭ de traficanți, zarafĭ și samsarĭ.

Am auḑit ḑicêndu-se că averea se ține cu muncă, cu economie și cu bună chibzuială, și că dacă proprietatea a trecut de la vechiĭ proprietarĭ în alte mâni, causa este că era fórte natural să trécă din mâni necapabile în mâni de ómenĭ muncitorĭ și ispitiți. Dar óre toți vechiĭ proprietarĭ să fi fost trântorĭ, incapabilĭ și risipitorĭ, și numaĭ traficanțiĭ, rachierĭĭ și zarafiĭ să fi fost capabilĭ și muncitorĭ? Și condițiunea avantajósă ce s'a făcut de câți-va anĭ, mai cu sémă, capitaluluĭ bănesc și traficuluĭ, în detrimentul proprietățiĭ agricole, să nu fi avut nicĭ o înrîurire asupra acesteĭ mișcărĭ a moșiilor? Dar cine n'a vědut cum s'a eclipsat, în puținiĭ anĭ, strălucirea unora din foștiĭ traficanțĭ deveniți proprietarĭ de moșiĭ? Cine nu cunósce starea de ruină în care i-a dus și pe dînșiĭ camăta după ce din traficanți de bani s'aŭ făcut proprietari de moșii? Cum? leneșĭ aŭ fost frațiĭ X., dl. Y, și dl. Z. și alți mulțĭ, tot ómenĭ cunoscuțĭ de harnicĭ și muncitorĭ, carĭ aŭ sciut a aduna banĭ peste banĭ prin speculă și comerciŭ, să devie milionarĭ, și carĭ s'aŭ ruinat când și-aŭ băgat capitalul în moșiĭ?

Să nu fie óre aci un rĕŭ care trebue studiat, căutat și vindecat?

Și cum putea să fie alt-fel, când vedem că un comer-

www.dacoromanica.ro

ciant cu un capital de câte-va mii de lei, deschide cantor, aruncă pe piață polițe de o valóre de ḑece, de cinci-spre-ḑece ori mai mare decât capitalul său metalic, și ridică bani pe simpla sa iscălitură cu 7 și cu 8 la sută, bani pe care-i speculă cu 15 și 20 la sută, împrumutându-i pe la proprietarî și pe la arendașî, carî anevoie dobândesc din munca pământului 4 saŭ 5 la sută? Cu modul acesta aŭ tótă probabilitatea, dacă nu certitudinea, de a-și îndoi capitalul în puțini anî; dobândesc acest resultat cu un credit care nu este basat pe nimic alta decât pe un capital fictiv și imaginar, care nu constă decât în dibăcia de a esploata pe producĕtor Tot ce i s'ar puté întâmpla mai rĕŭ, ar fi de a se scălda într'un faliment, mai mult saŭ mai puțin fraudulos, fără paguba, dacă nu cu câștig. Iar proprietarul de pământ, care are bine la sóre (du bien au soleil), cum ḑice francesul, moșie de o sută de mii de lei, nu póte găsi credit decât pentru a treia parte, cel mult pentru jumătate valórea proprietății sale, — banî carî-l costă 10 și 12 la sută, și acésta numai de la înființarea Creditului fonciar care a emis până acuma opt-ḑecî și cincî de milióne și jumătate de lei în scrisurî fonciare pe moșii ipotecate de o valóre de cel puțin 250 de milióne, — scrisurî carî s'aŭ negociat de proprietarî pe prețul mediŭ de 90, adica că proprietariî aŭ dobândit un credit de aprópe 76 de milióne; iar pe cealaltă valóre de 180 de milióne anevoie mai găsesc a se împrumuta cu a dóua ipoteca. Și unde se află acele 85 de milióne de lei? Aŭ trecut tóte de-adreptul în mânile cămătarilor cărora proprietariî le datoria cu ipotecă, cu polițe și cu alte înscrisurî chirografare.

www.dacoromanica.ro

Pentru bună stare a unuĭ popor este necesar să esiste un echilibru între remunerarea ce se cuvine munceĭ și acea ce se cuvine capitaluluĭ și pământuluĭ. Numaĭ din echilibrul acestor treĭ factorĭ aĭ producțiunii póte resulta o funcționare regulată a mecanismuluĭ social. Cand una dintr'însele iea o prea mare preponderanță asupra celoralalte, revoluțiunea este la ușă, socialismul și ideile subversive se arată spăimântătóre, societatea este în pericol.

Unii din advocații noștri, și din ceĭ maĭ cu renume, s'au facut adesea protectorii și chiar aliații capitaliștilor și comercianților cămatarĭ. Sprijinul ce aŭ dat traficanților acești principi aĭ limbuțieĭ, a fost fórte puternic; cu atât maĭ puternic, cu cât la noĭ, până acum cel puțin, ca în nicĭ o alta țéră civilisată, baroul a avut și are o adeverată superioritate asupra magistratureĭ. Profesiunea de advocat fiind lucrativă și magistrații reŭ retribuiți, legiștii carĭ s'au distins maĭ mult în studiile jurisprudenței, aceĭ carĭ au dobândit maĭ multă esperiență în afacerile judecatorescĭ, aŭ preferit și prefer cariera de advocat. Advocații au mare putere nu numaĭ înaintea tribunalelor, dar chiar și în corpurile legiuitóre. Nu sciu daca mulți își pot da titlul de aparător al vĕduveĭ și al orfanuluĭ, dar sunt unii a căror sciință și elocuență se pot fali că aŭ ruinat familiĭ întregĭ în beneficiul cămatarilor.

Sa comparam puțin acțiunea justițieĭ asupra capitaluluĭ cu acea asupra proprietății fonciare.

Un vecin îți calcă moșia, îți răpesce o parte din ve-

www.dacoromanica.ro

nitul tĕŭ anĭ îndelungaţi, te ducĭ la tribunal şi-ĭ intentezĭ acţiune.

Cestiunea neﬁind urgentă, precum ar ﬁ acea a uneĭ poliţe de banĭ, de esemplu, preşedintele tribunalului citézĕ părţile peste câte-va lunĭ, câte o dată treĭ sau patru, însă nicĭ-odată maĭ puţin de şése sĕptĕmânĭ.

La ḑiua desemnată pentru înfaţişare, te ducĭ cu advocat şi cu sineturĭ, la tribunal în capitală sau la judeţ. Uşierul chiamă părţile, strigând în gura mare; partea adversă nu respunde. Preşedintdle iea dosarul în mână, îl rĕsfoesce, cercetézĕ procedura, şoptesce cu colegiĭ sĕĭ, şi maĭ tot-deauna declară o scăpare de formă,—sunt atâtea forme!—şi proclamă, că citaţiunea neﬁind făcută în tóta regula, pricina se amână peste treĭ, patru saŭ alte şése lunĭ. Pentru acésta este de multe orĭ de ajuns amicia saŭ complesenţa portărelului, sau un mic dar servitorului portărelului.

Se fac alte citaţiunĭ; ieĭ tóte mesurile ca nu cum-va să rămâe vre-o formalitate neîndeplinită, stăruescĭ, plătescĭ taxele şi călătoriile portăreilor. Sosesce ḑiua înfăţişăriĭ; iar te ducĭ cu tóte sineturile, dosarele şi cu advocaţiĭ; uşierul strigă părţile, partea protivnică nu rĕspunde; atuncĭ, dacă nu se aplică art. 151, pricina se judecă în lipsă şi câştigĭ tot ce aĭ cerut, însă cu drept de opositie şi apel.

Cu puţină dibăcie şi cu un mic dar, un intimat póte fórte bine să reuşéscă a nu ajunge în mânile sale, în mod oficial, hotărîrea de cât peste treĭ, pătru, sau şése lunĭ; la ḑiua deﬁpta iar viĭ cu sineturile şi cu advocatul gata să-ţĭ arĕţĭ dreptăţile. Escĭ al 24-lea pe tabloul

www.dacoromanica.ro

înfaţişerilor; pe séră îţi vine rândul; dacă aĭ noroc să nu fie prea târdiŭ, se înfăţişéză pricina, oposiţia se primesce tot-deauna; principiul adoptat de ceĭ maĭ mulţi judecătorĭ este: opuĭ, pentru că opuĭ, şi tribunalul intră în cercetarea fondului. Pledezĭ şi iar pledezĭ, replicĭ şi esplicĭ; şi judecătorii, după ce aud, hotărăsc maĭ tot-deauna că avênd nevoe de nóuĕ luminĭ, pentru a se pronunţa în cunoscinţă de causa, numesc pe d. membru A. ca împreună cu ingineriĭ hotarnicĭ, luaţi de părţi, sa mérga la faţa locului şi să cerceteze cu martorĭ; une orĭ impun hotărnicie în regulă, ş'atunci e trébă lungă, de anĭ mulţi şi cheltuielile trec peste mijlócele reclamantului. Dar să ḑicem că aĭ avut noroc şi nu ţi s'a impus să-ţi hotărnicescĭ moşia; aĭ alte chemărĭ, cu tóte formalităţile de portăreĭ, pentru cercetarea la faţa locului; a trecut cu acéstă cercetare alte treĭ, patru, saŭ şése luni.

Aŭ trecut ast-fel doĭ, treĭ anĭ, şi încă n'aĭ dobândit dreptate.

După cercetarea la faţa locului alte chemărĭ, alte patru sau şése luni, până ce te înfaţişezĭ şi se judecă pricina, în cunoscinţă de causă.

Cunosc o pricină pentru care tribunalul, ca sa se lumineze, a făcut patru cercetarĭ la faţa locului. In sfârşit, dupa ce aĭ alergat şi aĭ cheltuit mereu cinci, şése anĭ, cu advocaţi, cu ingineri şi cu calĕtoriĭ, se judeca pricina în întâia instanţă şi dobândescĭ deplină dreptăte.

De aci în colo apelurĭ la curţi cu alte amânări, cu alte oposiţiuni, dacă nu şi cu alte cercetărĭ de membri la faţa locului, cu advocaţi şi ingineri hotarnicĭ. Până ce

www.dacoromanica.ro

dobândescĭ și de la Curtea de Apel o sentință definitivă. a mai trecut un an, doĭ, dacă nu și treĭ.

Mai adaogă încă un an cu cercetarea recursuluĭ în Casație, și încă un an cu aducerea sentinței la îndeplinire, și aĭ terminat, dacă nu s'au întâmpinat împiedicărĭ la esecutarea sentinței.

Pricinile de calcărĭ de moșie țin anĭ îndelungați, unele chiar trec moștenire din tată în fiŭ și fórte puține se termină în maĭ puțin de ḑece anĭ.

Patru saŭ cincĭ cercetărĭ la fața locului, cu advocați și ingineri; cincĭ sau șase înfățișarĭ la tribunalul de întâia instanța, alte dóuă treĭ la Curtea de Apel, cel puțin dóua la Casație, aĭ cheltuit maĭ multe miĭ de francĭ cu călĕtoriĭ și cu plata ómenilor speciali; aĭ alergat ḑece anĭ și ți se dă 300 de francĭ cheltuielile de judecată.

Cu tot dreptul ce aĭ, limpede ca lumina sórelu, dupa ḑece anĭ de trăgănelĭ, dobândescĭ o dreptate ciuntită.

Dar ia să aĭ o poliță saŭ un înscris de banĭ, pre care ți l'a preînoit cincĭ sau șése anĭ de-a rândul, din treĭ în treĭ lunĭ, platind la fie-care trimestru câte 1 și jum. sau 2 la suta pe lună, capetele remânênd tot capete, că lipitoarea de camătar îți protesteză polița și în cincĭ-spre-ḑece ḑile are la mâna hotărîre definitivă, cu titlul esecutor; îți pune secuestru pe ce aĭ, și cât te ștergĭ la ochĭ, este plătit cu moșia pe care ți-o vinde pe nimic, cu patul pe care te culcĭ și cu carțile pe care citescĭ. Își dobândesce suma întréga, fara cea maĭ mică scadere, plus tóte cheltuelile de judecata.

Proprietatea de pământ, care este produsul activității omuluĭ civilisat, nu este nicĭ respectată, nicĭ încuragiată.

www.dacoromanica.ro

Unii merg până a crede că proprietatea de pământ ar fi o usurpațiune asupra dreptului comun; nu înțeleg că proprietarul îmbogățesce societatea, că el împodobesce țéra, că istoria ne dovedesce că numai acolo unde proprietatea este bine întemeiată și protegiată esistă libertate și prosperitate, că numai acolo unde proprietatea este asigurată, țéra este bogată.

Cu toate că și direct și indirect tot ea alimentéză tesaurul public, însă fiscul o tratéză în modul cel mai aspru; vine termenul plății impositului fonciar, proprietarul nu a vêndut încă nimic din productele anului, nu are cu ce plăti; perceptorul îi pune secvestrul pe tóte bucatele, îi pecetluesce tóte magaziile, fără a-l lăsa să vêndă un bob măcar, fără a puté ridica și trimite la schele câtimea ce i-ar trebui, pentru ca să satisfacă cererea statului. Trebue să-i vêndă perceptorul cu toba; atunci se arată paiangenul, cu care de multe ori perceptorul saŭ casierul sunt aliați, și iea 20 saŭ 30 de kile de bucate, cu prețul jumătate. Perceptorul nu secvestréză nici o dată proporțional din tóte productele cari constitue venitul moșiei, ci numai acelea cari se pot vinde imediat: grâu și porumb.

Capitalul bănesc este cu totul la adepost de aceste peripeții, el este *nesesisabil*. Ori câte timbre s'ar cere pe polițe și pe efecte, pe contracte, pe înregistrări și pe transmiteri, tot proprietatea fonciară le plătesce. Cu cât s'ar căuta a se impune capitalul bănesc, cu atât se împovăréză mai mult situațiunea proprietății funciare.

www.dacoromanica.ro

VII.

Dar să revenim la Industrie. O fabrică de zahăr, în care s'ar fi pus un capital de 500,000 lei în zidiri, maşini, vite şi capital de rulement, nu póte să se lupte cu fabricile de zahăr din Galiţia, din Ungaria, din Francia şi din colonii. Când fabricantul român are trebuinţă de bani, trebue să plătéscă 12 şi 18 la sută, pe când cel austriac, cel francez plătesce 5 saŭ 4 la sută; ar fi destul ca într'un an, fabricantul nostru, să aibă trebuinţă de 500,000 lei ca acésta să-l coste 60 saŭ 90 mii de lei dobândă, pe când pe austriac saŭ pe frances l'ar costa numai 15 saŭ 20 de mii, adică 45 până la 70 de mii de lei mai mult, osebit de alt atât care costă capitalul fond; dar meşteri, maşinişti şi lucrători cari o să-l coste îndoit şi întreit mai scump, de cât pe cel din Ungaria saŭ din Galiţia; şi alte o mie şi o sută de eventualităţi, când are a face cu lucrători aduşi din străinătate. Tóte acestea împreună daŭ fabricantului de zahăr din Ungaria saŭ din Galiţia o superioritate de 2 şi 3 sute de mii de franci pe an asupra fabricantului de

www.dacoromanica.ro

zahăr românesc, avantaj cu care póte învinge, trimiţêndu-ne saŭ zahăr superior în calitate saŭ vêndêndu-l cu câte-va centime chilogramul maĭ ieftin decât ar puté să-l dea fabricantul nostru.

Nu putem sci dacă capitaliştiĭ carĭ aŭ stabilit fabricile de la Chitila şi Săscut se pot felicita de întreprinderea lor ca de o bună afacere; dar, precum am maĭ ḑis-o nu se vede să se fi maĭ ridicat o altă fabrică de zahăr, cum vedem că se îmulţesce fabricele de rachiŭ din ḑi în ḑi, ceea ce dovedesce că cele în fiinţă prosperă.

Ceea ce am ḑis de fabricile de zahăr, s'a vêḑut şi cu fabricele de lumînărĭ de stearină, carĭ aŭ încetat una după alta după încercărĭ de doĭ treĭ anĭ, neputênd lupta cu concurenţa ce le fac lumînările aduse de la Triest şi de la Marsilia.

— Aşa este, Domnule, îmĭ ḑicea tênĕrul de la «Gura Raiuluĭ,» dar tocmaĭ de aceea guvernul nostru, dacă este un guvern părintesc şi patriot, trebue să ajute industria naţională şi să o susţie cu subvenţiunĭ şi privilegiurĭ, căcĭ ar fi o ruşine, ca noĭ, un stat independent, un regat, să mâncăm zahăr nemţesc şi să ardem lumînărĭ franţuzescĭ, pe când avem în ţéra nóstră sfeclă şi .seŭ.

— Dar fabricele de zahăr, îĭ respundeam eŭ, sunt ca şi subvenţionate; deosebit de scutirea de vamă, care este un avantaj de 25 la sută, maĭ aŭ şi alte scutirĭ municipale, pentru rescumpărarea cărora este vorba de o indemnisare ca de un milion, adică un leŭ saŭ doĭ impunere pe fie-care familie de român pentru marea glorie de a ḑice că mănâncă zahăr de sfeclă românéscă, fără

www.dacoromanica.ro

a fi sigur măcar că de la espirarea privilegiului de scutiri acele fabrici vor mai puté urma.

— Lucrul se esplică, îmi respundea tênêrul, încurajarea n'a fost suficientă, iată totul. Deci, să se pue imposit și de trei și de patru lei de familie, numai să scim că mâncam zahăr românesc, și adaogă: apoi nu te gândesci, domnule, că după câți-va ani convențiunile comerciale aŭ să espire și ca atunci o să fim liberi de a opri intrarea zaharului străin, saŭ îl vom impune destul, ca să nu mai pótă aduce pagubă fabricelor nóstre?

Nu înțelegea că inconvenientul ar fi tot același, că este a pune imposit pe Români. O impunere mare ar avé efectul de a scumpi zahărul, ceea ce ar ecuivala cu un imposit în folosul fabricanților de zahăr, dacă folos ar fi, caci oprind zahărul străin de-a intra în țéră saŭ impuindu-l cu 30 saŭ 40 la sută, nu s'ar face altă decât a-l scumpi de la un leŭ chilog. la 1 leŭ 40 b., adică a supune pe Român sé plătéscă o dare de 40 bani fabricantului de zahăr românesc pentru fie-care chilogram ce se va consuma, în ciaiŭ, în cafea saŭ dulcéță. Unii, călări pe independență, nu vor să înțelégă că astădi nu mai este posibil nici unui stat, cât de puternic ar fi, să pue dari vamale peste mĕsură, saŭ să interdică intrarea de producte străine; barierele dintre state nu mai sunt posibile. Ei o țin una și bună cu:

— Uiți, domnule, că suntem un regat, un stat de sine stătător și că guvernul este dator să mânție drepturile și demnitatea țĕrii.

Deși observăm că sunt cinci ani decând suntem independenți, decând nu mai avem suzeran, și nu mai pla-

www.dacoromanica.ro

tim tribut nici unui sultan, decând avem miniștri plenipotențiari la Viena, la Petersburg, la Londra, la Paris, la Berlin, la Constantinopol, și mai în tóte capitalele Europei, și cu tóte aceste am înțeles, pe ici pe colea, că nu prea ar fi bine și cu minte, de a face acte de acele cari ar puté să ne alieneze amicia și simpatiile celor-alalte țeri. Statele cele mai mari și mai puternice aŭ considerațiuni unele pentru altele și chiar către cele mici. Puternicele state Francia și Anglia caută pe cât pot să nu jicnéscă interesele micilor state Belgia și Elveția.

Dar chiar de am puté face tot ce am voi, și am impune mărfurile străine cum am voi, tot nu cred că ar fi bine, nici drept, nu pentru străini, dar pentru noi înșine, de a lua dispositii de acele cari ar sili pe Români să plătéscă cu 10 și cu 20 la sută obiectele de cari aŭ trebuință mai scump de cât ar puté să le cumpere aduse din străinătate. Credeți ca ar fi bine, că ar fi rațional să plătim 5 saŭ 6 lei pe an de familie, ca să mâncăm orez produs în țéră la noi; să mai plătim 10 saŭ 15 lei ca să ne fălim că purtăm mătăsării țesute în țéră la noi; alt atât pentru haine, pentru cisme etc., sumă la care ar trebui să mai adăogăm și golul lasat în tesaur; ar fi a ne mânca unii pe alții, ar fi istoria ursului care slăbesce în visuină, trăind ierna lingându-și grăsimea din labe. Bogăția unei țeri nu consistă în natura și forma obiectelor ce produce, ci în cantitatea și valórea lor. A pune taxe pentru a protege industriile cari n'aŭ dat dovadă de prosperare, este a lovi bogăția națională în sorginta ei.

Starea normală a comerciului internațional a unei țeri,

www.dacoromanica.ro

dice John Stuart Mill, este când o țéră esportă pe cât importă, căci atunci esistă în comerciul ei un echilibru stabil, ca în mecanică; iar natura și forma acelor obiecte este indiferentă.

www.dacoromanica.ro

VIII.

Un mare politic a ḑis că ómenii cu gândirĭ sincere şĭ cu cugetărĭ oneste şi patriotice, când cugetările lor nu sunt întemeiate pe raţiune şi pe sciinţă, fac maĭ mult rĕŭ şi aduc ţĕrilĭ lor maĭ multă vătămare de cât despoţii cei maĭ aprigĭ; căcĭ actele acestora pier cu tiranul, pe când ideile greşite, propagate de ómenĭ oneştĭ şi stimaţĭ, când aŭ pătruns odată în spiritul poporuluĭ, anevoe se pot desrădăcina.

La noĭ astă-ḑĭ multe inimĭ generóse şi patriotice îşĭ aŭ mintea aţintată către industrie. Vĕd că ţara a mers şi merge cu paşĭ repeḑĭ înainte, că în puţinĭ anĭ s'a suit la un grad însemnat pe scara politică, şĭ că astă-ḑĭ România se póte numĕra mândră între ţĕrile libere şi independente; dar că în privinţa economică a rĕmas şi remâne din ḑi în ḑi maĭ inapoĭ de celealalte state civilisate; constată că trebuinţele aduse de desvóltarea naţională şi de exigenţele progresuluĭ aŭ crescut şi cresc mult maĭ repede de cât sporirea producţiunĭĭ şi de cât mijlócele de a le satisface, şi că industria manufacturală nu

www.dacoromanica.ro

numaĭ că nu a făcut nicĭ un pas înainte, dar că din contra perde ḑi cu ḑi și din concistele sale cele vechĭ. Vĕd acésta și se înspăimêntă cu drept cuvênt, căcĭ industria manufacturală nu este numaĭ un element de îmbogățire și de bună stare, dar este tot-o-dată și un element de desvoltare intelectuală și politică; este mantia în care se înfășóră arta și sciința, légănul în care aŭ crescut și s'aŭ desvoltat libertățile și drepturile omuluĭ.

Esersarea uneĭ industriĭ cere de la aceĭ carĭ o practică cunoscințe maĭ întinse, un spirit maĭ ager și maĭ deștept, maĭ ornat, de cât al acelor carĭ țin de córnele pluguluĭ. Burghesia care este statul major al industrieĭ manufacturale, a fost pretutindenĭ păzitorul libertății, precum plugăria a fost pavăza patriotismuluĭ. Industria aparține orașelor precum plugăria aparține satelor. Dacă moravurile sunt maĭ simple și maĭ curate la țĕră, inteligența este maĭ desvoltată la târg. La țĕră omul scie de cum se nasce cum are să traiască, jalónele vieții îĭ sunt puse maĭ dînainte: ca copil, are să păzéscă vitele la câmp și la pădure; ca flăcăŭ, are să plivéscă, să sape, să secere și să culégă; la dóuĕḑecĭ de anĭ are să se însóre, să facă copiĭ mulți, să ducă plugul pe brasdă și carul la târg. La orașe omul în copilăria luĭ, fie bărbat, fie femee, nu scie de ce o să se apuce, nu scie dacă mijlócele îĭ vor permite vre-o-dată să aibă familie, casă și masă. Copiiĭ la casa orășanuluĭ sunt cheltuială, precum la țĕră sunt bogăție. In lupta pentru existență trebuie de mic să-și frământe mintea ca să ghicéscă drumul ce trebue să apuce, și ast-fel devine maĭ deștept de cât cel de la țĕră, maĭ puțin scrupulos de multe orĭ, dar maĭ ager, maĭ activ, maĭ iute la

www.dacoromanica.ro

concepțiune. Plugarul pentru meseria lui nu are trebuință de cunoscințe întinse; în vreme ce meșterului, comerciantului, speculatorului îi trebue cunoscințe de geografie, de statistica, de calcul, de fisică, de chimie, de mecanică, cunoscințe cari mai tóte sunt mai mult saŭ mai puțin în strînsa legătură cu tóte meseriile, cu tóte ramurile industriei. De nu vom considera de cât modesta meserie de dulgher saŭ de zidar, nu póte deveni cineva bun meșter într'aceste ramuri fără noțiuni de geometrie descriptivă, de architectură, de tăerea petrelor, de chimie, de desen, etc.

In dorința binelui de a vedé înființându-se ramuri de industrie, unii cugetători împing șovinismul până a crede că s'ar puté dobândi ori și ce în țéră la noi și că neam puté scuti de a mai cumpěra ceva de la strainí.

Nu este îndoială că ori-ce obiect se póte dobândi în ori-ce loc. Ori-cine dându-și ostenélă póte face o masă sau un scaun; dar acésta nu va fi o producere folositóre, daca obiectul dobândit ar costa înduoit și întreit mai scump de cât l'am puté avé cumpěrându-l de la tâmplar; în ori-ce climă se pot produce ananași și portocale, dar acésta cultură nu póte fi remuneratóre, dacă acele fructe ne-ar costa mai scump de cât cele aduse din străinătate.

Un general vestit ne arata, acum vre-o câți-va ani, trei puscí fabricate în atelierul ministerului sĕŭ; dar făcêndu-se socotélă se dovedia că fie-care pușcă costa mai multe mii de francí. Fără îndoială acel ministru putea fi mulțumit de reușită, dar acea glorie nu era mai puțin pagubitóre pentru țéră.

www.dacoromanica.ro

Un fórte bun patriot arăta cu mândrie acum câți-va ani o bucată de fer, de fórte bună calitate, în adevĕr, estras dintr'un mineral aflat pe moșia Broșteni, și adăoga că s'ar puté esploata tratându-l prin metoda catalană, întrebuințând la lucrarea acelui mineral întinsele păduri de pe acea moșie; bunul patriot își da acéstă părere împins de un sentiment laudabil, dar cugetarea lui era lipsită și de sciință și de rațiune. Proprietarul de atunci entusiasmat de buna calitate a feruluĭ scos din pământul sĕŭ, a chemat ingineri să-i cerceteze moșia în lung și în larg. Citind raportul acelor ingineri ar crede cine-va că pamêntul Broștenilor ar fi numaĭ aur și argint, moșia un Eldorado și apele eĭ un Pactol. Unii ingineri sunt și eĭ ca unii advocați, cari când le spuĭ o pricină, ți-o declară drĕptă și nu-ți lasa îndoială că ți-o câștigă. Inse intendentul proprietaruluĭ actual, om practic și cu bună chibzuială, a lăsat ferul, plumbul, aurul și argintul, să dórmă în pântecele pământului și s'a pus a esploata serios adevĕrata bogăție a moșiei, pădurile; le esploatéză sistematicesce și cu inteligență și trage un venit însemnat și asigurat pe veci, pe când sunt sigur că dacă s'ar fi pus pe esploatarea feruluĭ ar fi făcut-o în pagubă. Acel intendent a sciut ceea ce nu scia patriotul, a sciut că ferul, metalul atât de necesar omuluĭ, se află respândit în abundență în tóte formațiunile geologice, ca nici un alt metal; dar că Anglia, mai favorisată de natură într'acéstă privință, posedă mineralele de fer în pământurile carbonifere, amestecat cu cărbune și cu tóte substanțele silicóse și teróse necesare topiriĭ, în proporțiuni așa de potrivite, în cât luând cu lopata acel amestec și arun-

www.dacoromanica.ro

cându-l în coptórele cele marĭ (hauts fournaux), curge dintr'însele gârlă de fer topit (tuciŭ saŭ fonte) care pe urmă se transformă prin cuptórele de pudlaj în fer ductibil. Asemenea condițiuni favorabile nu se află nicăierĭ aiurea, și acésta face că nicĭ o țéră nu póte concura în privința ferului cu Anglia. Ar fi o nesocotință a căuta să esploatăm bogatele minerale de fer ce avem în multe părți ale României, aducênd cărbune de pământ din străinătate saŭ arțênd pădurile. Natura ne-a refusat cărbunele de pământ, în zadar îl căutăm, căcĭ el nu se află în formațiunile terțiare și cuaternare carĭ domina în formațiunea nóstră geologică. Este mult maĭ avantagios a produce ceea ce putem produce cu folos, iar ferul să-l cumpărăm de la Newcastle, unde îl putem găsi une-orĭ pe treĭ livre (76 fr.) tona, pe când noĭ nu l'am puté produce nicĭ cu preț înțecit. Acésta însă nu va să țică că sciința nu va găsi într'o ți mijlóce de a estrage ferul din pirite și din oxidurĭ, fără întrebuințarea cărbunelu saŭ că nu s'or inventa cuptóre în carĭ lignitul să pótă servi la asemenea lucrărĭ. Atunci am greși, daca n'am profita de acel mijloc.

Nu este anevoe, țicea înv atul Comb de a-și face cine-va un cabinet de mineralogie, cu mineralele aflate în orĭ-ce țéră; dar acésta nu ar dovedi că s'ar puté esploata orĭ unde, orĭ ce metal saŭ orĭ ce substanța minerală.

Orfila, chemat ca profesor de chimie legală în celebrul proces Lafarge, a dovedit că aparatul luĭ Marsh arăta esistentă de arsenic în orĭ ce mobilă veche, dar acésta

www.dacoromanica.ro

nu dovedesce că mobilele cele vechĭ ar puté servi de mină de arsenic.

Răposatul Oteteleşanu, interesat într'o vreme în esploatarea salinelor nóstre, îmi propune să-l întovărăşesc într'o călĕtorie la ocnele marĭ de la Râmnicul-Vâlceĭ, cu scop de a împinge voiajul până la Cloşanĭ; proprietarul moşieĭ Baia de Aramă propunea companieĭ salinelor esploatarea metalului. Am petrecut la Cloşanĭ maĭ multe ḑile cercetând acea mină, şi m'am convins că vâna de aramă (filonu) era fórte săracă, că nu conţinea nicĭ a ḑecea parte de mineral de arama cât se afla în filónele Cornwalii din Anglia. La minele de arama, de plumb şi de cositor de la Penzans, Trurro şi Botalac, după ce se estrage mineralul din pétra în care se afla respândit (Ganga), se încarca pe mare şi se trimite la Swentze, unde carbunele este abondent şi ieftin, acolo se preface în aramă roşie, plumb şi cositor. Esploatarea unuĭ filon ca cel de la Baia de Aramă nu ar avé alt resultat de cât destrugere de paduri şi ruina companieĭ care ar încerca-o.

Nu este glorios nicĭ util de a fabrica obiectele de carĭ ne servim; glorie este atuncĭ când prin ingeniul nostru aflam mijlóce de a le produce cu maĭ puţina cheltuială, saŭ de calitate maĭ bună.

Dorinţa care trebue sa ne preocupe în impulsiunea ce dorim să dam industrieĭ naţionale, nu trebue să fie de a ne procura orĭ-ce obiect în ţéră, împiedicând saŭ oprind productele străine de-a pătrunde la noĭ, ci de a căuta şi de a gasi care din obiectele cerute de trebuinţele nóstre sociale, căutate de consumatorĭ noştri, şi pe

www.dacoromanica.ro

cari ni le procură străinătatea, s'ar puté dobândi de fabricanții noștri, folosind tot-o-dată pe producător, fără de a împovara pe consumator saŭ a-l obliga în mod direct sau indirect a plăti acele obiecte mai scump decât daca le-ar aduce din străinătate.

Condus de acéstă preocupațiune am parcurat târgul, oprindu-mĕ, una după alta, dinaintea prăvăliilor cari se țin șir pe stradele Victoriei, Lipscani și Brașoveni, cercetând obiectele espuse la vederea trecătorilor ; după aceea am luat tabelele nóstre vamale cele din urma, din anul 1881, și voesc sa înscriŭ aci reflecsiunile ce mi-au sugerat acea cercetare.

www.dacoromanica.ro

IX.

La pagina 12 No. 1, a tabelelor nóstre vamale, la rubrica *Animale vii*, se vede că cumpărăm din ţările vecine vite marĭ : caĭ, boĭ, bivolĭ, catârĭ de 5,014,164 fr.

Deşi noĭ esportăm de aceste vite pentru o suma mult maĭ mare, care se sue la cifra de 16,597,429 fr., aşa ca balanţa ne este în favóre cu 11,583,265 fr., dar nu este maĭ puţin de observat că fórte lesne ne-am puté scuti de a cumpĕra de la străinĭ, aducênd óre-care îngrijire în crescerea vitelor nóstre. Sporind şi îmulţind ergheliile şi tamazlâcurile, am crea un isvor însemnat de bogăţie; nu numaĭ că am scădea cifra importuluĭ, dar am spori cu mult cifra esportuluĭ.

Crescerea vitelor nu numaĭ că nu a făcut nicĭ un progres, dar de cât-va timp a dat fórte mult înapoĭ; soiurile nóstre de caĭ şi de boĭ s'aŭ pipernicit; suntem departe de timpiĭ, când armata prusiană îşĭ făcea remonta de caĭ de cavalerie în ergheliĭ din Moldova.

Sumă de 16 $^1/_2$ milióne este departe de a fi ceea ce

www.dacoromanica.ro

ar puté deveni, daca am căuta să utilisăm întinsele și ospătósele câmpii ce avem în Ialomița și pe malul drept al Dunării.

Când considerăm importațiunea Angliei și Germaniei de carne și de oi vii aduse de peste țĕrĭ și mărĭ, vedem că balanța nóstră s'ar puté sui la multe milióne; și în loc de a vedé sume însemnate în colóna importului, am vedea multe milióne adăogate la colóna esportului nostru.

Cultura cerealelor a devenit și devine din ce în ce mai dificilă pentru proprietarii cei mari, din causa lipsei de brațe; deja cei mai mulți au renunțat de-a mai cultiva porumbul. Cultura cartofilor chiar este mărginită numai în ținuturile de sus ale Moldovei; de sfeclă nicĭ nu se pomenesce, și fabricanții de zahăr sunt obligați a-și produce chiar eĭ sfecla de care aŭ trebuință și acésta în mare pagubă. De acum în colo adevĕrata esploatare a proprietăților celor întinse are să fie crescerea vitelor, o industrie care nu are trebuință de brațe multe, dar care cere capitaluri mari, pe cari numai proprietatea cea mare și le póte procura. Crescerea vitelor are tot-odată și darul de a îmbunătăți pământul, îngrășindu-l; îl face mai producĕtor, pe când plugăria fără vite îl sarăcesce, îl sécă și-l face neroditor. S'a observat de toți agricultorii ca de câți-va anĭ încóce, sporul pamêntului nostru scade din recoltă în recoltă; acum dóuĕ-dĕcĭ de anĭ producerea mijlocie se compta pe o chilă și jumătate de pogon, astă-dĭ sunt puține pământurile carĭ daŭ mai mult de o chilă de pogon. A face agricultură fără crescere de vite, este a seca rodirea pământului și a sărăci pe cultivator. Un proprietar roman întrebând odinióră pe un agricul-

www.dacoromanica.ro

tor esperimentat, care este metoda cea mai bună de a cultiva pamêntul, acesta îi respundea «*bene pascere*»; întrebându-l care ar fi metoda preferabila după acésta, învĕțatul îi rĕspundea «*mediocriter pascere,*» și în fine întrebându-l care ar fi cea de al treilea grad, iar îi rĕspunse «*male pascere*».

La pagina 12, rubrica *producte animale alimentar* No. II, gasim pentru cărnuri, pastramă, vênat, lapte, brânza pesce, icre, etc., un import de 2,993,125 fr., din care și noi vindem străinilor de 4,159,339 fr., ceea ce ne da o balanța favorabilă de 1,160,214 fr.; dar, afară de órecari obiecte de o valóre minima, precum sunt fructele de mare, stridii, midii etc., pentru celealalte am puté dobândi o esportațiune mult mai mare, și o importațiune redusă la o valóre neînsemnata.

Aceste trei articole de mai sus cu o óre-care îngrijire în crescerea vitelor ar puté sa ne dea în fórte puțiuĭ ani un spor de venit de cel puțin 20 de milióne, spor care ar merge tot crescênd și s'ar sui treptat din an în an.

Trecênd la productele propriŭ ḑise ale pamêntului și la derivatele lor, la No. III, rubrica *materii fainóse și derivatele lor*, vedem importate, din Austro-Ungaria mai cu séma, cereale, faina, paste, pâne și pesmeți de 5,377,459 fr.

De și esportam în deosebitele părți ale Europei producte d'ale pământului de 157,255,797 fr., ceea ce ne lasă un folos bănesc de 151,878,298 fr., dar cu puțină în-

www.dacoromanica.ro

grijire Austro-Ungaria nu ne-ar mai puté lua nici acele cinci milióne ce-i dăm pe făinurile ei.

Este adevĕrat că tractatul de comerț din 1875 a înlesnit mult intrarea făinurilor și pastelor, dar acésta nu trebuia să ne descurageze și să ne facă să închidem și puținele fabrici ce mai aveam; din contra trebuia sa ne facă să înțelegem că este un avantaj mare a face făina și a petrece grânele nóstre măcinate, precum fac Ungurii carî esporta în mare parte grâul lor măcinat, făina fiind mai puțin espusă la avarii. Grânele nóstre cele uşóre găsesc anevoe cumpĕrătorî și se vênd fară preț, pe când amestecând soiurile și măcinându-le împreună, faina s'ar petrece mai lesne și cu mai mult folos. Grâul american ajunge în Europa măcinat gata; puternicile mașini ale vapórelor de transport serva a transforma grâul în făină chiar pe bord, când timpul călĕtorieî transatlantice o permite: pornesc de pe cósta Americeî cu grâu și ajung pe cósta Europeî cu făina. Nu staŭ la îndoiala că adoptând metoda de a amesteca calitățile grânelor nóstre și a le transforma în făină, s'ar puté spori activul nostru cu ḑece saŭ dóuĕ-ḑecî de milióne; în tot casul ne-am scuti de cele cinci milióne ce dăm Austro-Ungarieî.

In rubrica *fructe*, *legume*, etc. No. IV, vedem fructe de tot felul: struguri, prune uscate, legume próspete și uscate, semințe, uleiurî importate pentru suma de 900,685 fr, de carî vindem și noî străinilor de 7,658,757fr., prin urmare o balanță în favóre cu 6,758,072 fr.; dar cred că nu ar fi anevoie să imităm fabricele de legume conservate din Marsilia.

www.dacoromanica.ro

Zahărul figuréză la pag. 58, 68, 70, 72 şĭ 86 cu 5,749,274 fr., plătind drept de intrare 1,279,159 fr. aprópe 22, 3 % ad valorem, adică 20 fr. de suta de chilograme. Am fost tot-deauna de părere că fabricarea zahăruluĭ la noĭ nu póte fi, de-o cam dată, retribuitóre şi că vom merge din an în an plătind străinuluĭ sume din ce în ce maĭ marĭ pe acest product. Sfecla este o plantă anevoie de dobândit astă-ḑi la noĭ, fiind-că cere şi arătură adâncă, pe care cu greŭ o putem dobândi cu vitele nóstre, cere şi braţe multe la praşă şi la cules, în cât nicĭ proprietarĭĭ ceĭ marĭ nicĭ plugarĭĭ nu o pot cultiva cu folos; aceĭ carĭ aŭ încercat nu aŭ dobândit resultate satisfăcĕtóre; ţĕranĭĭ prefer cultura porumbuluĭ care se consumă în mare parte pe loc.

Acum vr'o patru anĭ mĕ aflam într'un vagon cu contele Zichi, atuncĭ ambasador la Constantinopol. Trecând pe lângă Chitila a voit să cunóscă modul de esploatare al aceleĭ fabricĭ; după ce i-am esplicat condiţiunile şi îndatoririle ce avea proprietarul cu fabricantul, mi-a ḑis că şĭ dînsul avea fabricĭ de zahăr pe moşiile sale, că acele fabricĭ îĭ aduceaŭ veniturĭ însemnate, dar că dacă ar fi obligat să cultive singur sfecla, le-ar părăsi, căcĭ i-ar fi cu pagubă; îmĭ spunea că găsesce să cumpere de la ţĕranĭ orĭ câtă sfeclă voesce şi ast-fel fabricele sale nu se ocupă decât cu estragerea materieĭ zaharine şi cu îngrăşatul vitelor şi al câmpuluĭ.

Plătim străinuluĭ 1,214,554 fr. pentru cumpĕrăturĭ de vinurĭ şi în schimb esportăm vin de 200,000 fr.; adecă o balanţă defavorabilă de 1,000,000 fr., ceea ce

www.dacoromanica.ro

este o mare pagubă pentru noĭ, fiind-că vinul ce trimitem astăḑi Francesilor şi Belgienilor îl dăm pe un preţ derisoriŭ, pe 2 şi pe 3 fr. decalitru, pe când eĭ prelucrându-l, îĭ daŭ o valóre întreită şi împătrită, trimiţêdu-ni-l chiar nóuĕ cu etichete de vinurĭ fine de Bordeaux, folosindu-se numaĭ eĭ de acea crescere a valoriĭ.

Prelucrarea vinurilor a devenit o industrie fórte lucrativă, maĭ ales de când viile sunt bântuite de filoxeră. Proprietariĭ noştri vinicolĭ ar câştiga milióne, dacă ar imita în cultura vieĭ şi în facerea vinuluĭ pe d-niĭ Simulescu, Brătianu, Ferekide, carĭ fără întrebuinţare de procedee chimice, ci numaĭ printr'o lucrare maĭ îngrijită, aŭ dobândit resultate fórte însemnate. Vinurile lor se vênd cu preţ întreit şi împătrit deçât al vecinilor podgoreni.

Vorbim şi scriem toţi despre industrie, o cḥemăm în ajutor ca pe-o Ḑeitate, precum chiamă femeile pe Maica Domnuluĭ în momente de durere; dar mi se pare că o chemăm cum se ḑice că chiamă femeile Israelite pe Maria, gonind-o cu mătura, îndată după ce le-a trecut durerea: nu facem ceea ce este de făcut pentru a-ĭ pregăti venirea şi stabilirea eĭ.

Una din causele părăsiriĭ meseriilor a fost şi este admiterea prea lesne în slujbele statuluĭ. Se cere o prea mică dosă de învĕţătură de la tinerii carĭ aspiră să fie admişĭ în cancelariĭ, încât inteligenţele cele maĭ mediocre pot să pretindă a dobândi posiţiunile cele maĭ înalte în stat. Acésta distrage pe o mulţime de tinerĭ de la meseriĭ şi de la profesiunĭ, în carĭ ar găsi o viéţă maĭ folositóre lor şi societăţiĭ. Astă-ḑĭ fiiĭ croitorilor şi aĭ cisma-

www.dacoromanica.ro

rilor nu mai vor meseria părinților, ci visézá funcțiuni și influență politică.

O altă causă fórte de considerat este că nu avem profesori serioși de chimie, nu avem cursuri de technologie, de chimie aplicată la industria manufacturală. Am avut și avem mai mulți tineri în școla centrală din Paris și în școla politechnica din Zürich; mulți din ei aŭ devenit ingineri distinși; dar, conduși de ideea de a ocupa un loc în serviciul statului, mai toți s'aŭ aplicat la construcțiuni; mai că nu cunosc pe nici unul care să fi trecut prin secțiunea mecaniștilor, a chimiștilor saŭ a mineralogiștilor, căci într'aceste ramuri, dacă vom escepta ocnele de sare, fabricarea tutunurilor și monetăria, nu sunt funcțiuni publice de dobândit.

Scótem pe bere 441,462 fr. și esportăm numai de 14,273 fr., pe când vedem că toți acei cari aŭ încercat fabricarea berei, aŭ făcut stări însemnate.

Velnițele sau povernele, singurele nóstre fabrici, putem dice, sunt într'o stare primitivă; mai tóte sunt conduse de evrei empirici, ast-fel ca, de și posedăm o mare cătime de boștină, de prune, livedi întinse de pometuri, cu tóte acestea suntem tributari străinului cu 3,241,520 fr., pe când noi nu vindem decât de 34,838 fr., în cât platim o dare gratuită de 2,206,682 fr.

De fabrici de săpun, de potasă și de alte multe și multe, nici pomenélă.

Ceea ce ar trebui sa pironéscă gândirea nóstră, ar

www.dacoromanica.ro

trebui să fie de a căuta modul cum s'ar îmbunătăți și îmmulți ceea ce producem și ceea ce putem produce.

Scótem pentru obiecte alimentare, legume, carnuri uscate, pe cari le putem fórte lesne produce imitând procedările întrebuințate la Marsilia, suma de 6,306,432 fr.

In rubrica *materii și producte chimice*, productele chimice figuréză la import cu valórea de 1,665,840 fr., deși multe dintr'aceste producte, precum acidul muriatic saŭ chlorydric, chlorydratul de amoniac (țiperigul) etc., s'ar puté produce în țéră. Noi lăsăm mormanele de praf de sare să umple curțile ocnelor nóstre fără folos nici pentru stat nici pentru particulari, și mergem de cumperăm soda și acidul muriatic.

La rubrica *materii tincturiale* importăm chiar și cernélă, și tóte colorile cari se estrag din păcură; așa că importăm de 2,185,983 și nu esportăm de cât de 194,328.

Rubrica *ulciuri și grăsimi*. Importăm 6,307,129, pe când nu esportăm de cât de 47,536.

Aprópe $3^1/_2$ mil., pe obiecte pe cari ar trebui să le producem în țéră, fără ajutor de subvențiuni, de protecțiuni saŭ de prohibițiuni.

La rubrica *piei și blănării*, lăsând blănăria la o parte și considerând numai comerțul pieilor, acest articol constitue un import de 36,500,119 fr., pe când espor-

www.dacoromanica.ro

tul nostru nu este decât de 1,825,013 fr., o eșire de bani de 34,775,106 fr. De și nu cred că am puté produce de-o cam dată marochinuri și alte piei fine, dar pieile cele gróse s'ar puté fórte bine lucra la noi în țéră, ceea ce ne-ar da o economie de mai multe milióne pe tot anul.

Tăbăcăriile nóstre cele primitive și înapoiate ar trebui să se transforme în stabilimente serióse, apropriindu-și procedările indicate astă-di de sciința chimică și mecanică.

Terminând aci cu obiectele trase direct saŭ indirect din pământ, am vĕdut, că dacă spiritul industrios s'ar deștepta și s'ar dirige numai asupra unora dintr'însele, asupra acelor pe cari le-am indicat aci în trécăt, nu mĕ îndoesc că în fórte puțini ani țéra ar puté să aibă o sporire în producțiunea națională de cel puțin șése-dechi de milióne pentru satisfacerea consumațiunii interióre, deosebit de avântul ce ar lua acele industrii cari ar puté întinde debitul lor și în afară din țéră.

www.dacoromanica.ro

X.

La pagina 12, rubrica materiĭ textile și industriĭ derivate, No. 16 conține o mulțime de obiecte, dar nu ne vom ocupa de acelea a căror consumațiune este neînsemnată; mĕ voiŭ mărgini a menționa pe acele carĭ ating mai greŭ punga consumatorilor noștri, saŭ carĭ pot deveni întreprinderĭ fructuóse.

Străinătatea, Austro-Ungaria mai cu sémă, ne trimite lână tórsă, țeseturĭ gróse de lână, păturĭ cu pĕr lung, țoluri, abale, zeghii, dimii, pălăriĭ țĕrănescĭ, de pâslă etc. de 3,280,315 fr. Deși ar fi îndrăsneț și póte și păgubitor a încerca să concurăm cu Europa, fabricând postavurĭ fine, dar cel puțin am puté fórte bine a-ĭ disputa aceste dóuă milióne și jumătate. Postavurile fine importate, figuréză în tabelele nóstre vamale cu suma de 35,032,204 fr. Pentru acest articul cred că suntem condemnați a fi încă mult timp tributarĭ fabricelor străine.

Țesĕturile de mătase, pe carĭ scótem mai multe

www.dacoromanica.ro

milióne pe tot anul, asemenea nu cred ca le-am puté dobândi la noi, și avem să le aducem încă mulți ani din Franța și din Italia. Dar de ce să parasim, precum am făcut, vechea, frumósa și banósa industrie a creșterii gândacilor de mătasa; cel puțin aveam de la duși borangicul și mătasa necesara femeilor de la țéră.

Trec și asupra torturilor și țesăturilor de bumbac cari sunt însemnate în tabelele importațiunii cu suma de 35,295,511 fr., căci nu avem nici materia prima, nici mijlócele colosale de fabricare, de cari dispun Englezii și Americanii; ori-ce am încerca, fórte mic resultat am dobândi; tot ce s'ar puté face ar fi întroducerea unor rĕsbóie de țesut pânza grósă și a mașinelor de împletit, dar tortul l'am cumpĕra tot din străinătate. Mulgeniile au omorît róta de tors, precum róta omorîse furca.

Acum câți-va ani inul și cânepa erau tórse cu furca de țerancele nóstre și tóte pânzeturile necesare familiei țĕranilor se făcea în argea. Batistele și pânzele de Olanda și de Silezia ar fi anevoe de dobândit din causa tortului mai ales, dar cordariile și fabricarea de pânză grósă ne ar puté scuti de a scóte pe tot anul 7,084,294 fr.

Dintr'aceste articule însemnate în cei patru paragrafi precedenți am dobândi o producțiune națională de 10 saŭ de 15 milióne.

Din veșminte confecționate, străinătatea trage de la noi 10,323,853 fr. Nu putem concura cu Viena în confecționarea de haine, fiind-că acolo se găsesc lucrători

www.dacoromanica.ro

mai ieftini, acésta însă nu trebue să oprésca încercarile. De vreme ce avem croitori, de ce sa nu cautam a organisa asociaţii, ca sa putem face stabilimente mari, bine. înzestrate cu instrumentele şi cu maşinile cele mai perfecte? Am puté scădea câte-va milióne din cele 8 ce plătim.

Exemplul atâtor modiste germane şi francese, cari aŭ facut stări însemnate, ar trebui să stimuleze pe fetele române atât de îndemânatice la lucrul cu acul şi acésta suma n'ar mai figura în colóna importaţiunilor.

Hartia, macavaua şi obiectele de carton ne costă 5,465,234 fr. Fabricarea hârtiei mi se pare un ce hazardos, fiind-că un debit de 5 saŭ 6 milióne nu este destul de mare pentru întreţinerea unei fabrici, şi fabricele cele mici nu pot lupta cu cele mari şi perfecţionate, dar transformarea macavalei în cutii şi alte obiecte de carton ar fi o lucrare potrivită mânelor tinerelor fete cari au dovedit în fabricele de tutun cât sunt de îndemânatice.

La rubrica *lemne şi industrii derivate*, în colóna importului, figurează suma de 13,912,270, deosebit de multe alte obiecte de lemn de artă ce importăm, pe când noi nu esportăm lemnărie de cât de 5,162,466 fr., în cât în privinţa acestui obiect, care ar trebui să ne dea o balanţă cel puţin favorabilă, suntem tributari străinului, Austriei mai ales, cu 8,749,804 fr. Nepăsarea nóstră în exploatarea pădurilor este atât de mare în cât mare parte din cheresteaua de brad întrebuinţată în construcţiunile din Bucuresci ne vine din Bucovina.

www.dacoromanica.ro

Nu încape îndoială că exploatarea sistematică a pădurilor nóstre și lucrarea lemnăriei ordinare ne-ar scuti de acele patru-spre-ḑece milióne ce scótem, și ar spori suma de cinci milióne fr., a exportaţiei.

Combustibilĭ minerali, găsim că importăm de 4,793,418 fr. cărbune de pământ. Acéstă sumă este mică și este dovadă de sărăcia nóstră industriala. Consumaţiunea carbunelui este astă-ḑi mĕsura cea mai bună și mai exactă a stării de prosperitate industrială a unei ţĕri. Sper că acéstă cifră va merge sporind din an în an, iar nu scăḑênd. De și cărbunele de pământ, *houille*, este indispensabil lucrărilor industriale, dar lingnitul, care se află în abondenţă în formaţiunea geologică căreĭ aparţine România, póte fi întrebuinţat la multe.

Ca putere mișcătóre ţéra nóstră este una din cele mai priviligiate prin isvórele ei de apă atât de puternice și de abondente. La munte mai cu sémă, prin descoperirile puterii electrice, electro-dimanice, puterea apelor are un mare viitor. Acea putere va înlocui póte în multe intrebuinţarea cărbunelui prin transmiterea puterii apei prin cable electrice ducênd-o la locurile unde are să fie aplicată. Acum de curênd un inginer Sir John Thomson propunea a stabili mașini de abur în minele de cărbune de la Newcastle și a duce puterea acelor mașini în Londra prin cabluri electrice spre a o întrebuinţa la luminatul orașului și la fabrici, ceea ce ar fi de un mare avantaj și póte singura tămăduire în contra negurilor cari bântue o capitală de patru milióne.

www.dacoromanica.ro

Parafina, unul din cele mai principale producte ale păcureĭ, ar trebui să fie pentru noi un obiect care să aducă un venit însemnat; în loc de acésta platim 856,243 fr. străinuluĭ, și pentru lumînărĭ de stearine dăm 1,096,624 fr.

Cumpărăm ipsos de 24,903 fr. și pămêntul nostru este bogat într'acéstă materie.

Imĭ aduc aminte în tinerețe că un frances anume Petit, care se aședase la Câmpina, zidise tot atelierul sĕu de fierărie cu părețĭ de platru, fără a întrebuința nicĭ piatră nicĭ cărămidă. Acel frances lucrase mult în platriérile de la Mont Martre și-mĭ ḑicea că ipsosul de Câmpina este tot atât de bun ca acel din formațiunea terțiara a Parisului.

Cumpărăm de la străinĭ, var, nisip, și humă, cărămidă, olărie grósă, sticlărie grósă, de aprópe dóuĕ milione și jumĕtate și carĭ s'ar puté lesne găsi și produce la noi.

Să sperăm că fabrica de chibrituri ne va scuti de cele 2,939,787 fr. ce plătim străinătățiĭ.

Adunând tóte sumele ce am vĕḑut că am puté scuti d'a trimite în străinătate, saŭ mai bine ḑicênd că am puté produce în țéră obiectele ce am însemnat într'acéstă repede ochire asupra tabelelor nóstre vamale, sè vede că în puțin timp și cu puțină ostenélă am puté spori producțiunea nóstră cu cel puțin 50 saŭ 60 de milióne pe an, sumă care ar merge tot crescênd și s'ar puté sui la 100 de milióne, maĭ ales dacă am suprima vămile și am

www.dacoromanica.ro

chema pe fabricanții străini într'o țéră unde își pot depune mărfurile și productele destinate țerilor vecine. Incetul cu încetul și unul după altul fabricanții cei mari ai Europei și-ar transporta unele din fabricele lor la noi, ar stabili în România fabrici sucursale a marilor lor ateliere, ar aduce lucratori meșteri; libertatea de comerciu ar atrage meșteri și fabricanți, precum odinióră revocarea edictului de Nantes a gonit din Francia pe lucrătorii cei buni de cari s'a folosit Germania.

Să nu se créḑă însă că acel spor în producțiune, orî cât de mare ar fi, ar servi sa sporésca stocul nostru metalic; acele milióne ar spori bunul traiŭ al Românilor, servind țérii a cumpara o mai mare catime de obiectele ce consumăm sau am puté consuma.

Ne lipsesc brațe este adevĕrat, dar nu este mai puțin adevĕrat că brațele ce avem nu produc tot ce ar puté produce.

Me resum în modul urmator :

1. Desființarea vamilor în mod absolut.

2. Admiterea în funcțiunile statului dupa o programa de cunoscințe care să nu fie accesibile inteligențelor ordinare.

3. Imulțirea cursurilor de geometrie, de fisică, chimie, mecanica aplicate la arte și meserii.

4. Invĕțatura unei meserii în orî ce școla primară.

5. Inlesnirea de capitaluri de stabilire a celor carî dau doveḑi că le-ar întrebuința la înființarea unui atelier pe basa băncilor scoțiene pentru agricultură.

www.dacoromanica.ro